

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

**Česká republika v zahraničních učebnicích
zeměpisu**

Bakalářská práce

Ondřej Horčíčka

Vedoucí práce: Mgr. Jan Hercik, Ph. D.

Olomouc 2019

Bibliografický záznam

Autor (os. číslo): Ondřej Horčíčka (R15373)

Studijní obor: Regionální geografie

Název práce: Česká republika v zahraničních učebnicích zeměpisu

Title of thesis: Czech Republic as portrayed in foreign geography textbooks

Vedoucí práce: Mgr. Jan Hercik, Ph. D.

Rozsah práce: 96 stran

Abstrakt: Bakalářská práce analyzuje informace týkající se České republiky v zahraničních učebnicích zeměpisu. Hlavní výzkumnou metodou je obsahová analýza, která je zaměřena na data geografického aspektu ve zkoumaných učebnicích. Součástí bakalářské práce je také teoretická část, která pojednává o definici a funkci učebnice ve vzdělávacím procesu, a popisuje vzdělávací systémy a učebnicovou tvorbu zkoumaných zemí. Výsledná zjištění jsou prezentována v textové, tabulkové a grafické podobě.

Klíčová slova: učebnice, vzdělávání, vzdělávací systém, korelace, obsahová analýza, Pearsonův koeficient, Česko, Rakousko, Německo, Slovensko, Polsko

Abstract: The Bachelor Thesis analyses information regarding the Czech Republic in foreign geography textbooks. The principal applied research method is content analysis, focusing on geographical data within the examined textbooks. The thesis further contains a

theoretical part, which discusses definitions and functions of textbooks in the educational process and describes educational systems of respective countries. Final conclusions are presented in forms of text, tables and graphic depictions.

Keywords: textbook, education, education system, correlation, content analysis, Pearson coefficient, Czechia, Austria, Germany, Slovakia, Poland

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a všechny použité zdroje řádně citoval v příslušném seznamu.

V Olomouci dne _____

Podpis: _____

Rád bych na tomto místě poděkoval Mgr. Janu Hercikovi, Ph. D. za vstřícnost, odborné vedení a cenné rady při zpracování této práce a průběžných konzultacích. Dále bych chtěl poděkovat své rodině a blízkým za motivaci a podporu při psaní bakalářské práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ondřej HORČIČKA**
Osobní číslo: **R15373**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Regionální geografie**
Název tématu: **Česká republika v zahraničních učebnicích zeměpisu**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Hlavním cílem bakalářské práce bude zjistit, jak je Česká republika znázorněna v zahraničních učebnicích zeměpisu. Informace v učebnicích budou analyzovány se zaměřením na kvalitu a aktuálnost, dále bude zkoumána jejich závislost na geografické vzdálenosti či vzájemné historii zkoumaných zemí a ČR. Dílčím cílem práce bude zjištění, zdali je ČR v zahraničních učebnicích věnováno stejně prostoru jako zemím podobného velikosti a významu. Práce bude cílit převážně na učebnice hlavních zemí střední, východní a západní Evropy.

Předběžná osnova práce:

- 1) Úvod
- 2) Učebnice jako didaktické pomůcky
- 3) Učebnicová tvorba ve vybraných zemích
- 4) ČR v zahraničních učebnicích zeměpisu
- 5) Závěr

Rozsah grafických prací: **Podle potřeb zadání**

Rozsah pracovní zprávy: **5 000 - 8 000 slov**

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KNECHT, Petr, MAŇÁK, Josef. Hodnocení učebnic. Brno : Paido, 2007. 142 s. ISBN 978-80-7315-148-5

PRŮCHA, Jan. Srovnávací pedagogika. 3. vyd. Praha : Portál, 2015. 336 s. ISBN 978-80-262-0870-9

KNECHT, Petr, JANÍK, Tomáš a kol. Učebnice z pohledu pedagogického výzkumu. Brno : Paido, 2008. 198 s. ISBN 978-80-7315-174-4

KNECHT, Petr. Hodnocení učebnic zeměpisu z pohledu žáků 2. stupně základních škol. 1. vyd. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-124-3.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jan Hercik, Ph.D.**

Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: **10. února 2017**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2018**

L.S.

prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Marián Halás, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 10. února 2017

Obsah

1	Úvod	10
2	Cíle práce	11
3	Učebnice jako didaktická pomůcka ve vzdělávacím procesu	12
3.1	Funkce učebnice	15
3.2	Schvalovací a výběrový proces učebnic v ČR	17
3.3	Typické znaky učebnic a zeměpisu	19
4	Učebnicová tvorba a vzdělávací systémy zkoumaných zemí	20
4.1	Definice vzdělávacího systému	20
4.2	Vzdělávací systém České republiky	23
4.3	Vzdělávací systém Spolkové republiky Německo (SRN)	27
4.4	Vzdělávací systém Polské republiky	31
4.5	Vzdělávací systém Rakouské republiky	34
4.6	Vzdělávací systém Slovenské republiky	39
5	Porovnání vzdělávacích systémů a zemí v šetření PISA	42
6	Použitá metodika pro výzkum v bakalářské práci	44
6.1	Výběr učebnic	46
6.2	Výzkumné otázky a hypotézy	47
7	Obsahová analýza učebnic	48
7.1	Vyhledávání a schvalování informací	49
7.2	Absolutní hodnoty výsledků obsahové analýzy	54
7.3	Relativní hodnoty zjištěných dat obsahové analýzy	57
7.4	Vliv vzájemné historie na množství informací	59
7.5	Shrnutí výsledků obsahové analýzy	60
8	Korelační analýza	63
8.1	Výchozí body pro výpočet vzdálenosti	64

8.2	Vzdálenosti a informace.....	65
8.3	Výpočet korelačního koeficientu	67
8.4	Výsledky korelační analýzy	68
9	Závěr.....	69
10	Summary.....	70
11	Seznam použité literatury a dalších pramenů	71
11.1	Literatura	71
11.2	Internetové zdroje	73

1 Úvod

Při vyslovení slova „učebnice“ se člověku vybaví mnohé. Vzpomínky na školní docházku, na kreslení do učebnice, nebo na knihu plnou poznání. Názory se mohou lišit, nicméně učebnice i v dnešní době zastává velmi silnou roli ve školství a vzdělávacích soustavách. I přes stále rychleji postupující elektronizaci světa je knižní forma učebnice stále jednou z nejdůležitějších pomůcek učitele. V moderním světě plném dezinformací je kvalitně zpracovaná učebnice skvělou studnicí odborných a nezakreslených informací pro žáka či studenta.

Motivací pro výběr a tvorbu bakalářské práce byl na první pohled s tématem nesouvisející proces referenda o Brexitu ve Velké Británii. Po tomto hlasování se na sociálních sítích vyskytly různé ohlasy, přičemž několik komentářů se vyjadřovalo v negativním smyslu na stranu občanů východní Evropy, tedy i Česka. Právě tyto názory se staly hlavní motivací pro zjištění, jakým způsobem je vlastně o České republice pojednáváno v zahraničních učebnicích zeměpisu.

„Jak se o České republice pojednává v učebnicích zeměpisu sousedních zemí České republiky?“

„Dozvídá se rakouský žák z rakouské učebnice zeměpisu dostatek informací o Česku?“

„Dozvídá se naopak český žák srovnatelné množství informací o Rakousku?“

„Na jaký druh geografických informací je kladen větší důraz – na pojmy ekonomické, politické či úplně jiné?“

„Ovlivňuje vzájemná historie či geografická vzdálenost množství a typ informací?“

„Je České republice věnován podobný prostor jako populačně srovnatelnému Řecku?“

„První myšlenkou je: Samozřejmě, Řecko je přece mnohem známější a populárnější než Česko, ale jak je to doopravdy?“

Odpovědi na všechny tyto otázky jsou k nalezení v této bakalářské práci. Informace prezentované v zahraničních učebnicích zeměpisu mohou sloužit k utváření myšlenkových vztahů mezi žákem a dotyčným státem. Obsahová analýza v praktické části bakalářské práce tak zkoumá a seznamuje čtenáře s druhy informací, které jsou vštěpovány žákům právě prostřednictvím zkoumaných učebnic.

2 Cíle práce

Hlavním cílem této bakalářské práce v souladu s jejím názvem bylo zjištění, jakým způsobem je Česká republika znázorněna v zahraničních učebnicích zeměpisu. Samotnému zkoumání a analýze textu učebnic v praktické části předchází popis vzdělávacích systémů jednotlivých zemí a znázornění učebnicové tvorby v oblasti učebnic zeměpisu pro stupeň vyššího sekundárního vzdělávání. Metodou výzkumu v praktické části byla zvolena obsahová analýza textu, která je zaměřena na informace geografického rázu ve zkoumaných učebnicích jednotlivých zemí. Samotná obsahová analýza je rozdělena do několika dílčích kroků, které jsou podrobně popsány v kapitole věnované metodice na straně 44.

Hlavní výzkumnou otázku, na kterou hledáme odpověď, je možné definovat takto:

„Jakým způsobem o České republice pojednávají zahraniční učebnice zeměpisu?“

Hypotéza pro výzkum v praktické části bakalářské práce zní následovně:

„Existuje předpoklad, že množství a podíl geografických informací a pojmů v jednotlivých učebnicích zeměpisu se od sebe budou lišit.“

Výsledkem bakalářské práce je vyhodnocení a interpretace výsledků dosažených v obsahové analýze textu zkoumaných učebnic zeměpisu. Součástí práce je také popis funkce a pozice učebnice v současném vzdělávacím procesu, a dále představení unikátních znaků, které jsou typické pro učebnice přírodních věd (a tedy i učebnice zeměpisu a geografie). Bakalářská práce pracuje se zahraničními učebnicemi ze střední (Rakousko), východní (Polsko, Slovensko) a západní (Německo) Evropy. Ačkoli je Německo geograficky řazeno spíše do střední Evropy, geopolitickým zařazením bude v této bakalářské práci zastávat pozici zástupce západoevropského státu.

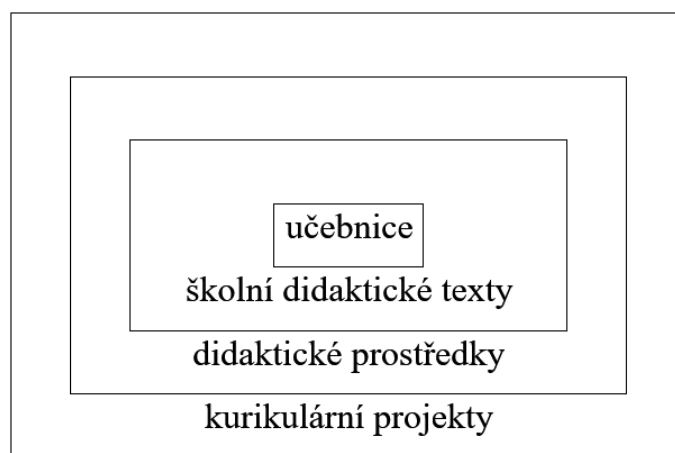
3 Učebnice jako didaktická pomůcka ve vzdělávacím procesu

Pro začátek je třeba si definovat, co přesně znamená pojem „učebnice“. Jednoduché definice běžně uváděné v pedagogické literatuře jsou např.:

„Učebnice vychází z obsahové normy učebních osnov a vymezuje a konkretizuje obsah a rozsah učiva, daného vyučovacího předmětu v daném postupném ročníku.“ (Wahla, 1983)

„Prostředek vyučování a učení v knižní formě, ve kterém jsou určitá odborná témata a okruhy daného předmětu metodicky uspořádány a didakticky ztvárněny tak, že umožňují učení...“ (Eberle, 1988)

Tyto definice jsou ale podle Průchy (1998) neúplné a vystihují jen některé z podstatných rysů jevu nazývaného obecně učebnice. Pro lepší objasnění komplexnosti je vhodné postupovat od obecného zařazení učebnice k jejím specifickým vlastnostem. Učebnice je totiž jako edukační konstrukt (výtvar pro specifické účely edukace) začleněna nejméně do tří systémů. Systematické zařazení učebnice ve školním procesu může vypadat takto:

Obr. 1: Systematické zařazení učebnice ve školním procesu (Zdroj: Průcha 1988, upraveno)

V rámci tohoto členění Průcha (1998) dále charakterizuje učebnice takto:

a) Učebnice jako prvek kurikulárního projektu (vzdělávacího programu)

V nejobecnějším vymezení je učebnice součástí kurikulárních projektů, dnes nazývaných vzdělávací programy (Průcha, 1998). Vzdělávací programy formulují cíle vzdělávání a vymezují obsah vzdělávání v rámci učebních osnov. Tyto programy proto v praxi počítají s využitím příslušných učebnic a předpokládají, že žáci získají dovednosti pro správnou orientaci v učebnicích a jejich využití (NUV, 2018).

b) Učebnice jako součást souboru didaktických prostředků

Učebnici lze vymezovat a zkoumat v rámci různých didaktických prostředků. Termín „didaktické prostředky“ se v didaktické teorii chápe jako soubor všech materiálních předmětů fungujících při realizaci vzdělávacího procesu (Průcha, 1998). Maňák (1994) příkladem klasifikuje učebnice jako součást souboru materiálních prostředků, podobně jako jsou demonstrační přístroje, preparáty, obrázky a zvukové pomůcky aj.

c) Učebnice jako druh školních didaktických textů

Ve školní výuce se používá řada různých textů. V učitelské zahraniční terminologii se označují termíny: instructional texts (výukové texty), Schullbuch (školní kniha) a jiné. V české terminologii se používají výrazy jako učební text, knižní učební pomůcka nebo školní kniha. Zahraniční a česká terminologie tak vyjadřují, že učebnice je jedním z druhů didaktických textů a zpravidla je konstruována jako kniha (fyzického či elektronického formátu) (Průcha, 1998).

V nejobecnějším pojetí může být podle Průchy (1988) jakákoliv učebnice považována za informační pramen (dokument). Vacková (1993) podotýká, že informace zapsané na hmotném nosiči učebnice jsou trvalé a mohou být přenášeny v čase a prostoru. Všechny druhy učebnic mají také společnou podstatu, z informačního hlediska jsou to tzv. sumarizační texty. Předkládají informace, které reprezentují souhrnné a obecně uznávané poznatky z daného oboru či tematického okruhu (Průcha, 1998).

Maňák a Knecht (2007) definují učebnici jako edukační konstrukt, představující složitý celek několika komponentů, které by měly být v co největší rovnováze. Dodávají, že by se textové a obrazové části měly vhodně doplňovat a dále by měl obsah respektovat

osobnost žáka, pro kterého je učebnice určena. Pokud učebnice obsahuje rozšiřující učivo pro nadané žáky, vybízí k použití různých výukových metod a je doplněna vhodnou metodickou příručkou, může se tak stát vítaným pomocníkem pro vyučujícího. Estonský akademik Jaan Mikk (2000) ve své publikaci uvádí, že učebnice představují základní a nejdůležitější učební pomůcku, a tak ovlivňují vzdělávání ve všech školách a na všech stupních vzdělávání.

Učebnici tedy můžeme definovat jako didaktický text určený pro primární a sekundární úroveň vzdělávání. Má své specifické vlastnosti: především musí být vybavena aparátem pro řízení učení a přizpůsobena věkovým schopnostem žáků (Průcha, 1998).

3.1 Funkce učebnice

Stejně jako na definici učebnice, tak i na popis funkce učebnice ve vzdělávacím procesu existuje řada názorů. Podle Průchy (1998) je za nejpodrobněji zpracovanou považována klasifikace Zujeva (1983), který rozlišil osm hlavních funkcí učebnic:

- 1) **informační funkce:** učebnice vymezuje obsah vzdělávání v určitém předmětu nebo oboru vzdělávání, a to i v rozsahu a dávkování informací
- 2) **transformační funkce:** učebnice poskytuje přepracování (neboli didaktickou transformaci) odborných informací z určitého vědního oboru, technické či jiné oblasti tak, aby tyto informace byly přístupné žákům
- 3) **systematizační funkce:** učebnice rozčleňuje učivo podle systému do jednotlivých ročníků, a tak vymezuje posloupnost jednotlivých částí učiva
- 4) **zpevňovací a kontrolní funkce:** učebnice umožňuje žákům pod vedením učitele si osvojovat poznatky a dovednosti, procvičovat, upevňovat a dále kontrolovat jejich rozvíjení
- 5) **sebevzdělávací funkce:** učebnice stimuluje žáky k samostatné práci s učebnicí a vytváří u nich učební motivaci a potřeby poznávání
- 6) **integrační funkce:** učebnice poskytuje základ pro chápání a integrování těch informací, které žáci získávají z vnějších pramenů
- 7) **koordinační funkce:** učebnice zajišťuje koordinaci při využívání dalších didaktických prostředků, které na ni navazují
- 8) **rozvojově výchovná funkce:** učebnice přispívá k vytváření různých rysů osobnosti, např. formování estetického vkusu aj.

Funkce kvalitně koncipované učebnice do jisté míry supluje úlohu učitele ve výuce. Má svůj aparát řídicí žákovo učení, aparát orientační i aparát výkladový. K tomu, aby byly efektivně využity veškeré funkce učebnice, je však podstatné, aby učitelé rozuměli metodám práce s textem a dokázali tyto dovednosti předat žákům (Maňák, 2006). Koncept funkce učebnice má tak významný praktický dosah pro tvorbu a hodnocení učebnic. Učebnice může totiž plnit své funkce pouze tehdy, pokud je k tomu náležitě vybavena (Sikorová, 2007).

Podle Merzyna (1987) jsou často samotné učebnice považovány za důležitější, než je kurikulum nebo vzdělání učitelů. Dodává, že kvalitní učebnice mohou školy používat bez obměny po mnoho let a tyto učebnice mohou být zárukou vysoké kvality vzdělávání, příkladem uvádí učebnice angličtiny v estonských školách během 70. a 80. let 20. století.

Při zkoumání funkce učebnice v současnosti a blízké budoucnosti Maňák a Janík (2008) předpokládají, že moderně koncipované učebnice se budou orientovat na výběr obsahu ve smyslu „základního učiva“ (core curriculum), a žáky tak vyzbrojí podstatnými znalostmi pro úspěšný život v demokratické společnosti. Dodávají, že moderní učebnice má také předpoklady k tomu, aby se stala nejdůležitější pomůckou v tom smyslu, že bude představovat ucelený a metodicky zpracovaný soubor základních poznatků vyučovacího předmětu daného oboru a ročníku, který bude propojen s dalšími doplňujícími materiály (pedagogickými konstrukty), s vhodnými didaktickými prostředky včetně nejmodernější výpočetní techniky. Celý systém didaktických pomůcek bude variabilní, mobilní, jeho stabilní základ však bude stále tvořit učebnice, která bude v kurikulu zajišťovat řád a pevný opěrný bod pro vyučovací činnost učitele a učební aktivity žáků.

3.2 Schvalovací a výběrový proces učebnic v ČR

Tvorba učebnice je složitý, odborně a ekonomicky náročný proces, na kterém se podílí řada odborníků z různých profesí (Průcha, 1988). Těmito odborníky jsou:

- a) **autoři**, kteří text učebnice produkují
- b) **odborní lektoři**, jejichž posudky jsou přikládány k schvalovacímu řízení
- c) **redaktoři nakladatelství** vydávající učebnice, kteří ve spolupráci s odborníky učebnice dotvářejí
- d) **grafici** vybavující učebnice obrazovými komponenty a celkovým designem
- e) **pracovníci odborných institucí**, kteří na základě lektorských posudků doporučují učebnice ke schválení
- f) **pracovníci MŠMT ČR**, kteří udělují učebnicím schvalovací doložky

Samotná tvorba učebnic je regulována činiteli dvojího druhu. Prvním jsou oficiální kurikulární dokumenty, které regulují obsahovou náplň nových učebnic. Nevymezují však didaktické ani komunikační ztvárnění učebnice. Druhým činitelem regulace jsou pak oficiální kritéria pro posuzování rukopisů učebnic předkládaných ke schvalovacímu řízení. Mezi tato kritéria patří např.: soulad učebnice s učebním plánem, celková koncepce, jazyková a terminologická správnost, odborná a obsahová správnost a přiměřenost k věku, didaktické rozpracování učiva a další (Průcha, 1988).

Důležitým krokem s velkým dopadem v procesu schvalování učebnic je udělení schvalovací doložky ministerstva školství. Ta zaručuje, že učebnice respektuje Ústavu ČR a zákony platné na jejím území, je v souladu s příslušným vzdělávacím programem, je zpracována na dostatečně odborné úrovni a po jazykové a grafické stránce odpovídá věku žáků a specifikacím daného vzdělávacího oboru. Školy a učitelé si mohou vybrat i neschválenou učebnici, avšak pouze učebnice s platnou doložkou jsou dotovány státem, žáci je tak dostanou zapůjčeny. Tímto je schvalovací doložka silným regulačním nástrojem státu v oblasti tvorby, publikování a přijímání učebnic (Sikorová, 2007).

Sikorová (2007) dále uvádí, že učitelé mají při výběru učebnice nezastupitelnou úlohu. Je to jedině konkrétní učitel, kdo zná konkrétní podmínky, ve kterých bude učebnice v jeho výuce fungovat, kdo může dojít k určitým závěrům o žácích, jejich potřebách, zájmech, předpokladech, učebních stylech apod.

Ve školských systémech s necentralizovaným rozhodováním je tedy role učitele při výběru učebnice klíčová, ať už učebnice vybírají jako jednotlivci, jako členové předmětových komisí a školských rad, učitelských organizací nebo komisí pro výběr učebnic. Sikorová (2007) však dodává, že učitelé rozhodně nemají úplnou svobodu volby. I v těch nejliberálnějších systémech mohou být omezováni mnoha faktory – finanční situací školy, dostupností informací o učebnicích, působením ze strany nakladatelů, rozhodnutím ředitele, vlivem školských úředníků, rodičů apod.

3.3 Typické znaky učebnic a zeměpisu

Všechny učebnice jsou více či méně specifikované pro předměty, ke kterým se vztahují. V současnosti jsou stále nejvíce používané klasické učebnice, které obsahují část textovou a část obrazovou. Nejpoužívanější a nejdostupnější jsou klasické učebnice knižní formy, ale v současnosti se zvyšuje kvalita a četnost využití elektronických učebnic (Hrabí, 2005).

Lepší znázornění typických znaků učebnic zeměpisu popsal Wahla (1983), kdy ve své publikaci tvrdí, že pouhý text učebnice geografického rázu není dostačující a společným rysem učebnic zeměpisu je vysoký plošný podíl neverbálních geografických informací. Dále podle něho neverbální část učebnice zeměpisu utváří hlavně tyto složky:

- a) geometrické zdroje neverbálních geografických informací – přímky, úsečky a další geometrické obrazce
- b) kartografické zdroje neverbálních geografických informací – plány, mapy, mapové výřezy
- c) obrazové zdroje neverbálních geografických informací – fotografie a obrázky
- d) schématické zdroje neverbálních geografických informací – průřezy, schémata, náčrty profilů
- e) statistické zdroje neverbálních geografických informací – grafy, diagramy, kartodiagramy, kartogramy, statistické tabulky
- f) znakové zdroje neverbálních geografických informací – kartografické a mapové značky a znaky

Textová a obrazová část učebnic zeměpisu však musí být v rovnováze, atraktivní design a vizuální přitažlivost ještě nezaručují samotnou kvalitu edukačního média. (Průcha, 1998)

Z výše uvedených tvrzení můžeme shrnout, že učebnice zeměpisu obsahují část textovou a část neverbální, tedy obrazovou. Samotná textová část není dostatečně vhodná pro vyjádření všech typů informací, proto se v učebnicích používá vysoký podíl neverbálních informací. Ty jsou v učebnicích nejčastěji znázorněny např. grafy, diagramy, plánky apod.

4 Učebnicová tvorba a vzdělávací systémy zkoumaných zemí

4.1 Definice vzdělávacího systému

Vzdělávací systém můžeme definovat jako obecné uspořádání prvků, jevů nebo činností do jednotného celku. Vzdělávací soustava je souhrn všech škol a vzdělávacích institucí, včetně institucí podpůrných (výzkumných, poradenských, informačních, vydavatelských) a institucí kulturně osvětových (knihovny, galerie), které jsou potřebné k zajištění vzdělávání. V širokém pojetí pojmu se pod něj někdy zahrnuje i působení hromadných sdělovacích prostředků a počítačových sítí. Často se vzdělávací soustava zužuje nesprávně pouze na školský systém. Systém má své zákonitosti a soustava se může stát systémem pouze při jejich dodržení. Řízení vzdělávací soustavy vychází ze vzdělávací politiky jednotlivých zemí (Palán, 2008).

Strukturu vzdělávacího systému můžeme podle Průchy (2006) rozdělit na preprimární (předškolní vzdělávání), primární, sekundární a terciární stupeň vzdělávání.

Preprimární (předškolní) vzdělávání

Preprimární vzdělávání představuje počáteční stupeň organizované výuky a je určeno především k tomu, aby děti raného věku uvádělo do prostředí školního typu. Aby mohl být program považován za preprimární, musí probíhat mimo rodinu ve školském nebo jiném zařízení k tomu určeném. Programy preprimárního vzdělávání jsou určeny dětem, kterým byly alespoň tři roky. Horní hranice závisí na typickém věku pro vstup do primárního vzdělávání (Průcha, 2006).

Primární vzdělávání

Pro charakteristiku primárního stupně vzdělávací soustavy je nutné nejprve pochopit rozdíl mezi základním a primárním vzděláváním.

Primární vzdělávání je realizováno na samém počátku vzdělávací dráhy a často mu předchází nepovinné preprimární vzdělávání. Podle realizace v jednotlivých zemích se zahajuje obvykle ve věku 5-7 let a trvá po dobu 4-6 ročníků. Obsahově je zaměřeno na vytváření základních složek gramotnosti (dovednosti psát, číst, počítat aj.). Typickými příklady jsou například německá *Grundschule* nebo první stupeň základní školy v Česku.

Základní vzdělávání je obvykle složeno ze dvou částí, a to z primárního a nižšího sekundárního vzdělávání. Obvykle je chápáno jako přípravný cyklus pro vyšší sekundární vzdělávání a ve většině zemí se kryje s povinným vzděláváním (Průcha, 2006).

Sekundární vzdělávání

Nižší sekundární vzdělávání je obsahově strukturováno na jednotlivé předměty mnohem obsáhleji než v předchozím primárním vzdělávání. Nejčastěji trvá po dobu 8-9 ročníků a v některých zemích (dánská *grundschule*, polská *szkola podstawowa*) je realizované v institucích nazývaných v jednotlivých jazycích *základní škola*. Vyšší sekundární vzdělávání poté následuje po ukončení nižšího sekundárního vzdělávání. Jeho délka se v jednotlivých zemích pohybuje od 2 do 5 let, obvyklý věk jeho zahájení je 14-16 let. Z hlediska obsahu se dále dělí na dva základní typy: všeobecné vzdělávání a vzdělávání odborné/profesní. Vyšší sekundární vzdělávání může mít charakter konečné fáze vzdělávání, kdy absolventi přecházejí přímo na trh práce, nebo charakter tranzitní, kdy absolventy připravuje na přestup do postsekundární nebo terciární fáze vzdělávání (Průcha, 2006).

Průcha (2006) dále upozorňuje, že místo obecného výrazu „střední škola“ je přesnější pro komparativní a odborné pedagogické účely používat termín vyšší sekundární škola/vzdělávání.

Terciární vzdělávání

Terciární vzdělávání můžeme rozdělit na dva sektory, univerzitní terciární vzdělávání a neuniverzitní terciární vzdělávání. Neuniverzitní terciární vzdělávání je poskytováno institucemi, jež nejsou součástí vysokých škol, a nevedou k udělení diplomů osvědčujících vysokoškolskou kvalifikaci. V rámci tohoto vzdělávání se obvykle realizují programy v období dvou až tří let, které se většinou zaměřují na přípravu k vykonávání určitých povolání nebo na budoucí vysokoškolské studium. Příkladem těchto institucí v České republice jsou vyšší odborné školy (Průcha, 2006).

4.2 Vzdělávací systém České republiky

V České republice je právo na vzdělání obsaženo v Listině základních práv a svobod. Občané republiky mají právo na bezplatné vzdělání na základních a středních školách s možností dalšího pokračování studia na vysokých školách (PSP, 1992). Mezi hlavní cíle vzdělávacího systému patří rozvoj osobnosti žáka se zaměřením na sociální, mravní a duchovní hodnoty. Mezi další cíle poté patří pochopení demokracie a její uplatňování v reálném životě, rovnocenný přístup k pohlaví, respekt k menšinám a ochrana životního prostředí (Valenta, 2003).

Předškolní vzdělávání

Předškolní vzdělávání v České republice je určeno pro děti ve věku 3-6 let. Vzdělávání probíhá v mateřských školách, které využívá naprostá většina dětí. Děti mohou také využít služeb jeslí, ale ty nejsou součástí školní soustavy a kompetenčně nespádají pod Ministerstvo školství. Výhodou mateřských školek je také jejich vysoká koncentrace v oblasti venkova. Hlavním cílem předškolního vzdělání je podpora dítěte po citové, rozumové a tělesné stránce, osvojení základních pravidel chování, hodnot a mezilidských vztahů. Vzdělání připravuje dítě pro nástup na základní školu, kam jsou děti přijímány po úspěšném zápisu (NUV, 2018).

Primární vzdělávání

Primární vzdělávání se uskutečňuje v základních školách, které přímo navazují na školy mateřské. Docházka v základních školách je povinná a je stanovena na dobu devíti let. Žáci začínají docházku na základní škole ve věku 6 let. V případě potřeby (tělesná a duševní nevyzrálост dítěte) může být zažádáno o roční odklad. Do kategorie primárního vzdělávání patří pouze první stupeň základní školy, který se skládá z pěti ročníků. Každý ročník je rozdělen na dvě pololetí, na jejichž koncích žáci obdrží vysvědčení se svým ohodnocením (NUV, 2018). Mezi hlavní cíle základního vzdělávání patří: osvojení strategie učení a motivace celoživotního učení, podněcování k tvořivému myšlení, logickému uvažování a řešení problémů, vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci a další (Eurydice, 2018).

Sekundární vzdělávání (střední)

Sekundární vzdělávání v návaznosti na primární vzdělávání rozvíjí vědomosti, dovednosti a kompetence žáka a připravuje ho na další studium na vysokých a vyšších odborných školách, nebo na kvalifikovaný výkon povolání a pracovních činností. Umožňuje získat stupeň vzdělání a odbornou přípravu jak žákům do 18/19 let věku, tak dospělým. Do sekundárního vzdělávání patří druhý čtyřletý stupeň základní školy. Po jeho ukončení mohou žáci pokračovat ve vzdělávání na různých školách, mezi které patří gymnázia, střední odborné školy, střední odborná učiliště nebo konzervatoře. Střední vzdělání má všeobecný nebo odborný charakter a je ukončeno maturitní zkouškou, výučním listem, nebo závěrečnou zkouškou (NUV, 2018).

Tímto zakončením je možné dosáhnout tří stupňů vzdělání:

- a) střední vzdělání**

- b) střední vzdělání s výučním listem**

- c) střední vzdělání s maturitní zkouškou**

Střední vzdělání získá žák úspěšným ukončením vzdělávacího programu v délce 1 roku nebo 2 let denní formy vzdělávání. Tento stupeň vzdělání neuděluje výuční list ani maturitní certifikát. Střední vzdělání s výučním listem získá žák úspěšným ukončením vzdělávacího programu v délce 2 nebo 3 let denní formy vzdělávání nebo vzdělávacího programu zkráceného studia pro získání středního vzdělání s výučním listem. Střední vzdělání s maturitní zkouškou získá žák úspěšným ukončením vzdělávacích programů šestiletého nebo osmiletého gymnázia, vzdělávacího programu v délce 4 let denní formy vzdělávání, vzdělávacího programu nástavbového studia v délce 2 let denní formy vzdělávání (NUV, 2018).

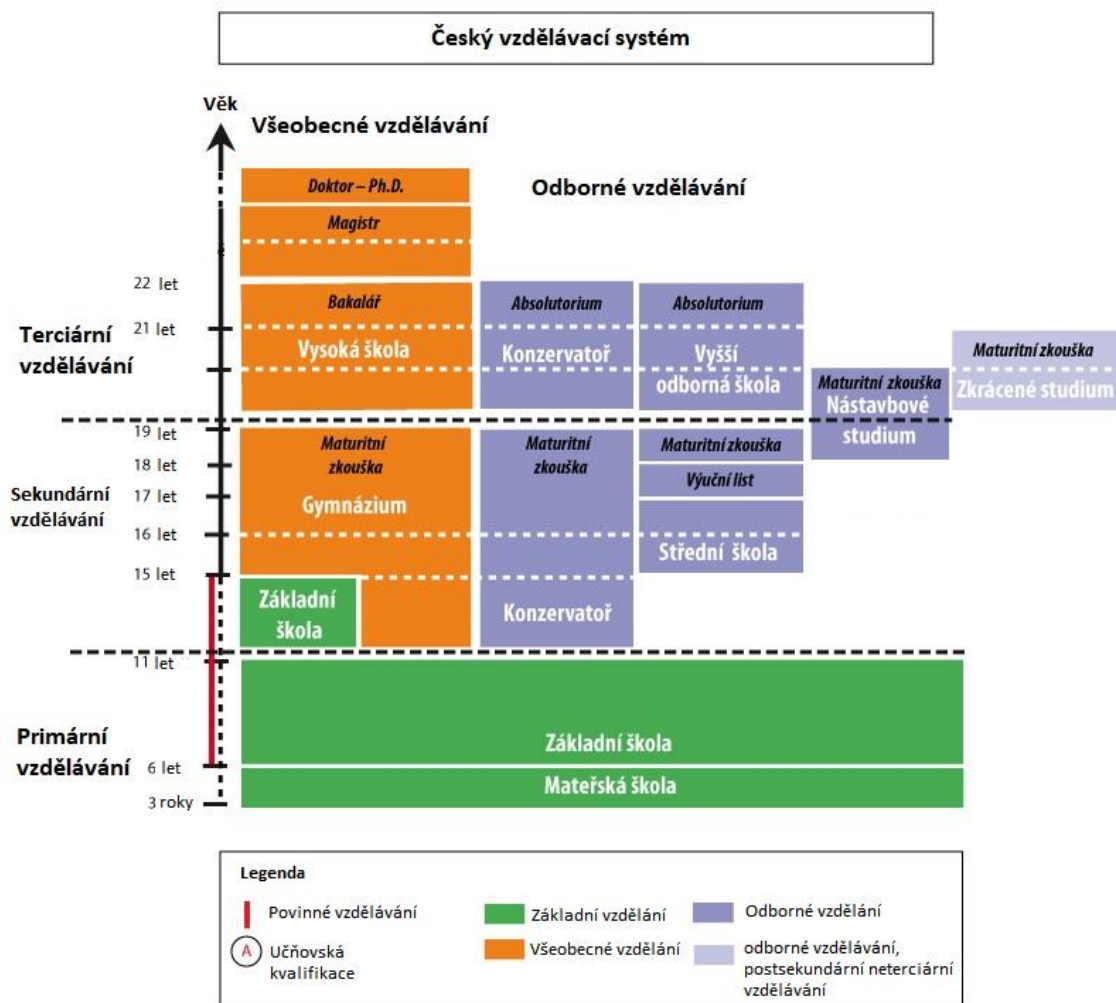
Terciární vzdělávání (vyšší odborné a vysokoškolské)

Vyšší odborné vzdělávání rozvíjí a prohlubuje znalosti a dovednosti studenta získané ve středním vzdělávání a poskytuje všeobecné a odborné vzdělání a praktickou přípravu pro výkon náročných činností. Úspěšným ukončením příslušného vzdělávacího programu se dosáhne zakončení stupně vyššího odborného vzdělání. Délka vyššího odborného vzdělávání v denní formě je 3 roky včetně odborné praxe, u zdravotnických oborů vzdělání až 3,5 roku (CSVŠ, 2018).

Podle Centra pro studium vysokého školství (2018) tvoří vysokoškolský stupeň vzdělávání vysoké školy, které představují nejvyšší úroveň vzdělávacího systému v České republice. Studium je dobrovolné a nabízí tři typy akreditovaných studijních programů – **bakalářský, magisterský a doktorský**.

- 1) Bakalářský studijní program** je zaměřen na přípravu k výkonu povolání nebo ke studiu magisterského studijního programu. Standardní doba studia je 3 až 4 roky a řádně se ukončuje státní závěrečnou zkouškou, jíž součástí je zpravidla obhajoba bakalářské práce, absolventi mohou získat titul Bc. nebo BcA.
- 2) Magisterský studijní program** navazuje na bakalářský studijní program se standardní dobou studia 1 až 3 let. Studium v magisterském studijním programu se řádně ukončuje státní závěrečnou zkouškou, jíž součástí je obhajoba diplomové práce. Absolventi mohou získat tituly Ing., Mgr., MUDr. a další.
- 3) Doktorské studium** se řádně ukončuje státní doktorskou zkouškou a obhajobou disertační práce. Standardní doba doktorského studijního programu je 3 až 4 roky. Absolventi mohou získat tituly RNDr., PhDr. a další.

Vysoké školy můžeme dělit na veřejné, státní a soukromé, dále také na školy univerzitního a neuniverzitního typu. Vysokoškolské vzdělání studenti získávají v rámci akreditovaného studijního programu a studijního plánu. Forma studia může být prezenční, dálková nebo kombinace obou. Podmínkou pro přijetí ke studiu je dosažení středního vzdělání zakončeného maturitní zkouškou (Vyhláška o vyšším odborném vzdělávání, 2005). Studium je obvykle členěno na semestry, kdy jednotlivý semestr sestává z období výuky a období zkuškového. Naprostá většina vysokých škol využívá kreditový systém (NUV, 2018).

Obr. 2: Schéma českého vzdělávacího systému (Zdroj: MaVoieProEurope, 2019, upraveno)

4.3 Vzdělávací systém Spolkové republiky Německo (SRN)

Z důvodu složitosti vzdělávací soustavy v Německé spolkové republice je v této podkapitole popsána všeobecná struktura vzdělávacího systému z publikace Walterové (2006).

Vzdělávací systém v Německu je řízen jednotlivými spolkovými vládami, podmínky škol a osnovy výuky se proto v jednotlivých spolkových zemích liší. Centrální řízení federální vládou je omezeno pouze na regulaci a koordinaci profesní přípravy a vědeckého výzkumu, stát dále podporuje rozvoj vysokých škol a stipendií. Federální vláda tedy činnost koordinuje a vytváří společný rámec, ale z větší části mají školství ve své kompetenci zemské orgány a úřady. Pro všechny spolkové země platí stejná délka povinné školní docházky, návaznost vzdělávacích stupňů, vzájemné uznávání dokladů o vzdělání nebo systém známkování. Mimo veřejné školy se v Německu nachází síť soukromých nebo křesťanských škol. Povinná školní docházka v Německu začíná šestým rokem žáka. Zpravidla trvá 9–10 let jako plná povinná docházka, další tři roky jako částečná docházka pro učně, celkem tedy 12 let. Dále je možnost navštěvovat dobrovolně navíc jeden rok školy, jehož absolvování znamená dokončení úplného středního vzdělání.

Předškolní vzdělávání

Předškolní výchova je dobrovolná. Pro děti ve věku 3–6 let je určena mateřská škola (Kindergarten), děti mohou také navštěvovat tzv. předtřídy (Vorklassen), které zajišťují přípravu na základní školu, a to zejména dětem neprokazujícím dostatečnou školní zralost.

Primární vzdělávání

První stupeň primárního vzdělávání je tradičně čtyřletý a probíhá na základních školách (Grundschule). Ve věku deseti let si žáci volí další směr vzdělávání ze škol druhého stupně:

- a) hlavní škola **Hauptschule** (doba výuky 5–6 let)
- b) reálná škola **Realschule** (doba výuky 6 let)
- c) gymnázium **Gymnasium** (doba výuky 9 let)

Mimo tyto tři v sekundárním cyklu vznikl také nový, netradiční a nepříliš rozšířený typ integrované školy, tzv. souhrnná škola (Gesamtschulen). Tento nepříliš rozšířený typ střední školy (cca 6 % žáků) sjednocuje všechny tři předchozí typy a je vnitřně diferencovaný s rozdílnými výstupy žáků. Rozhodování o vzdělávacím směru žáka se u tohoto typu školy posunuje do vyššího věku.

Sekundární vzdělávání

Zařízení sekundárního stupně vzdělávání člení Walterová následovně:

- a) **Hauptschule** poskytuje všeobecné vzdělání a umožňuje přípravu k budoucímu povolání nebo pokračování ve vzdělávání. Tento typ školy bývá někdy označován za „zbytkovou školu“, je určen pro méně nadané děti a v současnosti takové školy navštěvují převážně děti imigrantů.
- b) **Realschule** trvá po dobu šesti let a její ukončení je předpokladem pro další vzdělávání na středních školách, gymnáziích a vyšších odborných školách. Od sedmého ročníku je zaměřena na předměty spojené s ekonomikou a cizí jazyky.
- c) Studium na **Gymnasiu** trvá devět let, zpravidla od pátého do třináctého ročníku. Gymnasium je určeno pro nadané studenty, kteří mohou po absolvování maturitní zkoušky pokračovat ve studiu na vysoké škole. Výuka je zde více teoretická a zaměřená na všeobecné vzdělání, důraz je také kladen na výuku dvou cizích jazyků dle volby žáka.

Maturita (Abitur) je tzv. prestižní zkouška všeobecné vysokoškolské zralosti. Maturitní zkouška v Německu není jednotná, ale požadovaná úroveň znalostí je velmi vysoká. Zkouška Abitur je podmínkou pro vstup do přijímacího řízení na vysoké školy.

Terciární vzdělávání

Terciární stupeň vzdělávání v Německu zprostředkovávají následující druhy škol: Univerzity umožňují specializaci i v úzce vymezených oblastech určitého vědního oboru. Studium má pevná pravidla, ale ponechává určitou volnost volby předmětů na studentech. Mezi nejoblíbenější studijní obory patří medicína, technické nebo přírodní vědy, humanitní vědy, právo, teologie a další. Technické univerzity jsou těžištěm převážně technických oborů, je zde ale i možnost studia určitých humanitních oborů.

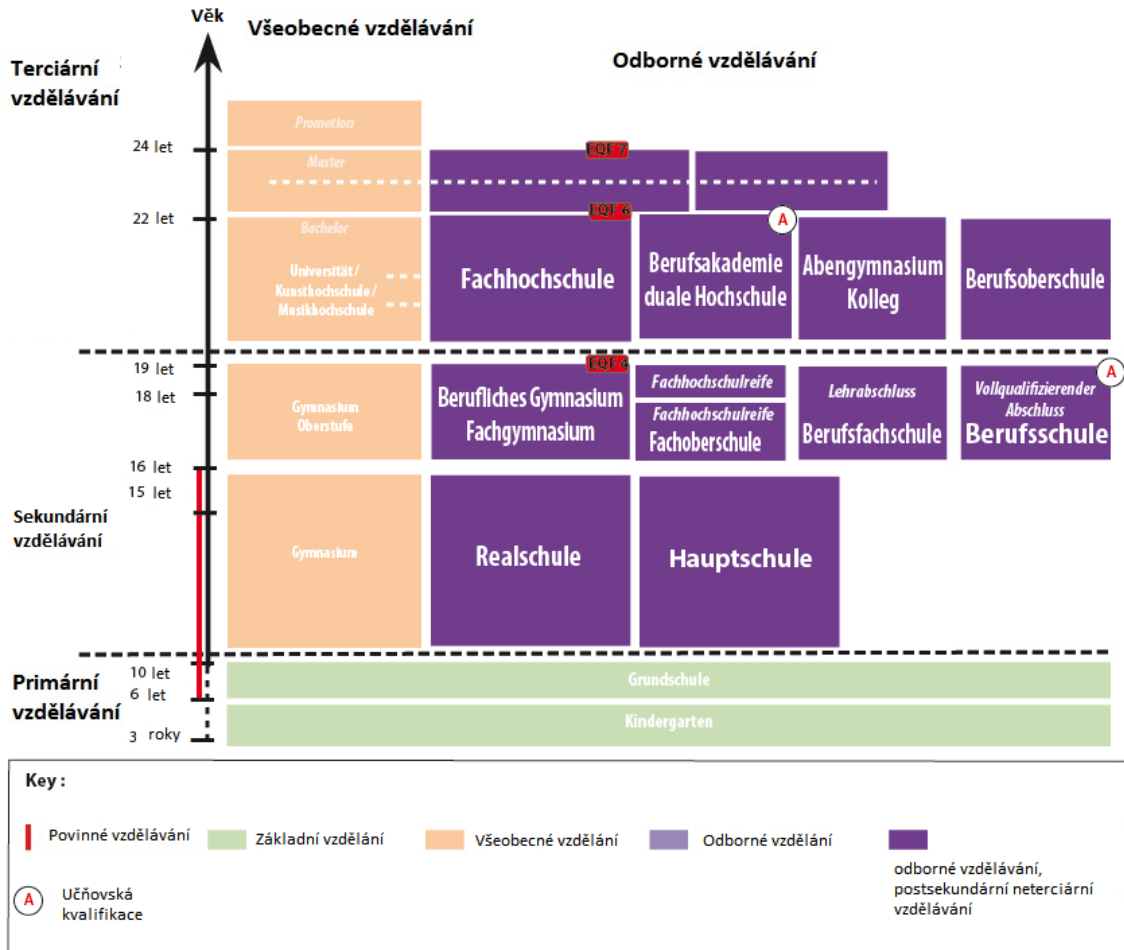
Vyšší odborné školy (Fachhochschulen) jsou někdy mylně srovnávány s VOŠ v Česku. Nabízejí plnohodnotné vysokoškolské studium s dosažením akademického

titulu. Jejich hlavní rozdíl od klasických univerzit je v pojetí studia. To je zde orientováno na výuku v menších skupinách, vědecký výzkum s využitím v praxi a přípravu studentů na budoucí zaměstnání v technických oborech, hospodářství nebo v sociálních oblastech. Obecně se ale přikládá titulu z klasické univerzity větší váha.

Studium na pedagogických školách (Lehrämter) trvá 4 roky a je v něm zahrnuta praxe/stáž. Školy a studijní obory se člení podle budoucnosti působení studenta, zdali bude vyučovat na základní škole, gymnáziu apod. V Německu je v současnosti přes 250 státních a soukromých univerzit. Studium na státních univerzitách je zdarma, různé soukromé nebo církevní školy mají studium zpoplatněno. Studium je obvykle následující struktury:

1. stupeň – **Grundstudium** – trvá minimálně dva roky, při studiu je třeba na závěr složit zkoušku k získání Vordiplomu, při magisterském studiu se skládá zkouška Zwischenprüfung
2. stupeň – **Hauptstudium** – trvá dva až čtyři roky, na závěr je udělen Diplom (technické a ekonomické obory, sociální vědy) nebo titul Magister(a) Artium (humanitní obory); státní zkoušku musí složit ti, kteří chtějí pracovat ve státní správě nebo státem řízeném sektoru (učitelé, lékaři, právníci)
3. stupeň – **Aufbaustudium, popř. Ergänzungstudium** – trvá další dva roky, na závěr je možné promovat a obdržet titul Doktor (pouze při studiu doktorandského studia na vybraných univerzitách)

Německý vzdělávací systém

Obr. 3: Schéma německého vzdělávacího systému (Zdroj: MaVoieProEurope, 2019, upraveno)

4.4 Vzdělávací systém Polské republiky

Právní podstata vzdělávání v Polsku je uvedena v Ústavě Polské republiky, která definuje hlavní principy vzdělávání (Polish Constitution, 1997):

- a) **Každá osoba má nárok na vzdělání.**
- b) **Vzdělání je povinné do 18. roku života.**
- c) **Vzdělání ve veřejných školách je zdarma.**
- d) **Rodiče si mohou vybrat jiné než veřejné školy pro své děti.**
- e) **Veřejné orgány poskytují občanům všeobecný a rovný přístup ke vzdělání.**

Polský vzdělávací systém je centrálně řízen následujícími institucemi:

Ministerstvo národního školství (všeobecné a odborné vzdělání)

Ministerstvo vědy a vysokoškolského vzdělání (vysokoškolské vzdělání)

Národní vzdělávací politika je vyvíjena a zaváděna centrálně, zatímco správa vzdělávání a vedení škol jsou decentralizované. V roce 2017 byla v Polsku provedena reforma vzdělávání, jíž hlavním cílem je zlepšení všeobecného vzdělání potřebného pro osobní rozvoj a potřeby současného pracovního trhu (Eurydice, 2018).

Preprimární a primární vzdělávání

Základní vzdělání v Polsku začíná třemi lety dobrovolného předškolního vzdělání (3-5 let) a poté rokem povinného předškolního vzdělání, kde se děti učí prvním principům jazyka, čtení a matematiky. Následně se děti učí v základních školách ve věku 7-15 let. První tři třídy jsou toho typu, kdy se žáci učí pouze s jedním učitelem. Ve třídách 4-8 se žáci poté seznamují se systematickým studiem, kdy různé předměty vyučují různí učitelé. Mezi hlavní předměty patří polština, matematika, přírodní vědy, tělesná výchova a další (Eurydice, 2018).

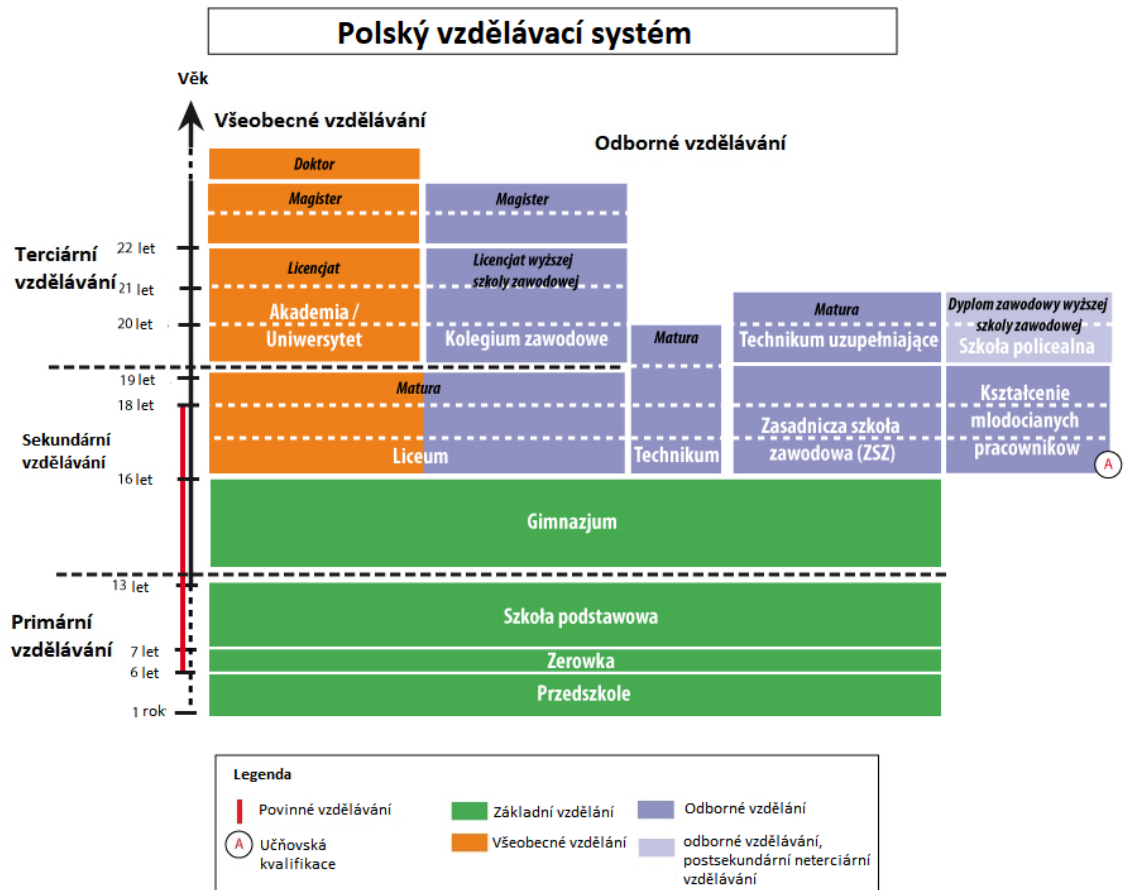
Sekundární vzdělávání

Sekundární stupeň vzdělávání lze rozdělit do dvou proudů. Zatímco všeobecné školy poskytují vzdělání, které směřuje studenty k pokračování studia na univerzitách, odborné školy mimo všeobecného vzdělání zajišťují také odbornou praxi. Studenti odborných škol mohou po dokončení studia pokračovat v navazujících školách, kde se prohlubují jejich znalosti, např. v oborech jako účetní, zdravotní sestra, počítačový specialista. Absolventi mohou vykonat zkoušku „egzaminaturalny“, kdy po úspěšném složení obdrží certifikát „Matura“, který je dále opravňuje ke studiu na vysoké škole (Eurydice, 2018).

Terciární vzdělávání

Vysokoškolské vzdělání je dobrovolné a stejně jako v Česku se mohou studenti vzdělávat prezenční nebo dálkovou formou. Obě formy nabízejí bakalářské a magisterské programy, ale vyšší program, doktorské studium, je možno studovat pouze prezenční formou na vybraných univerzitách. První úroveň studia na univerzitách vede k dosažení titulu *licencjat* (licenciát, tři až čtyřletý program) nebo *inżynier* (inženýr, tři až čtyřletý program). Oba tituly jsou ekvivalentem bakalářského titulu. Držitelé bakalářských titulů mohou dále pokračovat ve studiu magisterských programů, které obvykle trvají 1,5-2 roky. Některé obory jsou zakončeny magisterským titulem po až čtyřech až šesti letech trvajícím studiu. Magisterský titul opravňuje držitele pokračovat ve vykonávání profesní činnosti v daném oboru nebo dále pokračovat ve studiu, nyní již v doktorském programu (Eurydice, 2018).

Polsko má dlouho tradici vysokoškolského vzdělávání. Nejstarší univerzitou je Krakovská Akademie založena roku 1364. V celém Polsku bylo k roku 2010 457 univerzit, z čehož bylo 131 veřejných a 326 soukromých. Za hlavní akademické centrum je považovaná Varšava, která tak přitahuje největší podíl polských studentů (Classbase: Poland education, 2018).

Obr. 4: Schéma polského vzdělávacího systému (Zdroj: MaVoieProEurope, 2019, upraveno)

4.5 Vzdělávací systém Rakouské republiky

V Rakousku je školní docházka povinná pro všechny děti, které zde trvale žijí, nezávisle na jejich národnosti. Povinná školní docházka začíná v Rakousku po ukončení šestého roku dítěte a trvá devět let. Ve státních školách se neplatí školné na rozdíl od škol soukromých, které představují přibližně 8 % školských zařízení. Rakouský školský systém nabízí značný počet vzdělávacích možností, a tím zohledňuje různé potřeby a zájmy žáků a jejich rodičů (Výzkumný ústav firemního vzdělávání, 2008).

Předškolní vzdělávání

Malé a předškolní děti mohou dobrovolně navštěvovat zařízení Kinderkrippen (nemluvňata a malé děti), mateřskou školu Kindergarten (od tří do šesti let) nebo je o ně staráno menšími skupinami rodičů Tagesmütter (menší města a venkovní oblasti) (Lawia, 2018).

Základní vzdělání

Vzdělání každého dítěte začíná čtyřletým prvním stupněm základní školy (Volksschule). Děti, které ještě nedosáhly školní zralosti (potíže s koncentrací), navštěvují přípravný stupeň základní školy (Vorschulstufe). První stupeň základní školy poskytuje žákům všeobecné základní vzdělání s cílem rozvíjet jejich sociální, emocionální, intelektuální a fyzické schopnosti a dovednosti (Lawia, 2018).

Po ukončení prvního stupně mají žáci na výběr mezi dvěma typy čtyřletých škol: druhý stupeň základní školy (Hauptschule) nebo nižší stupeň vyšší všeobecně vzdělávací školy (AHS Unterstufe). **Druhý stupeň základní školy** poskytuje žákům všeobecné základní vzdělání, připravuje je na postup do dalšího stupně vzdělávání nebo na zapojení do pracovního života. AHS Unterstufe poskytuje obsáhlé a rozšířené všeobecné vzdělání. Od sedmého ročníku se AHS Unterstufe dělí na tři větve s různým zaměřením (Výzkumný ústav firemního vzdělávání, 2008).:

- 1) **klasické gymnázium**
- 2) „**reálné**“ gymnázium se zaměřením na matematiku a geometrii
- 3) **hospodářské reálné gymnázium**

Sekundární vzdělávání

Sekundární vzdělávací stupeň obsáhle popisuje dokument „Rakouský vzdělávací systém“ zpracovaný rakouským výzkumným ústavem firemního vzdělávání (2008).

Poslední rok povinné školní docházky se kryje s prvním rokem vyššího sekundárního stupně vzdělávání. V tomto okamžiku dochází k diferenciaci školského systému. Žáci mají možnost volby mezi odborným nebo všeobecným vzděláním. Odborné vzdělání může být nabyto buď v rámci učňovského vzdělávání, ve středním odborném nebo ve vyšším odborném školství. Všeobecné vzdělání zprostředkovává druhý stupeň II vyšší všeobecně vzdělávací školy. Zhruba 80 % žákyní a žáků se po ukončení druhého stupně rozhodne pro dráhu odborného vzdělávání.

Odborné vzdělávání

Pokud se žákyně a žáci po ukončení druhého stupně I rozhodnou pro odborné vzdělání v duálním systému, musí ještě předtím absolvovat devátý ročník povinné školní docházky. Většinou se tak stane na jednoleté přípravné odborné polytechnické škole (**Polytechnische Schule**). Zde je žákům nabízena cílená orientace pro jejich volbu dalšího vzdělání formou vhodných vyučovacích předmětů, návštěv ve firmách a dnů praktické výchovy.

Následující učňovské vzdělávání (**Lehrlingsausbildung**) se odehrává jak v učňovském provozu ve firmě (**Lehrbetrieb**), tak v učňovské škole (**Berufsschule**). Úkolem učňovské školy je prohlubovat všeobecné vzdělání a doplnit odborné znalosti zprostředkované v učňovském provozu ve firmě. Učňovské vzdělávání trvá – podle učebního oboru – mezi dvěma až čtyřmi roky, obvyklá doba jsou tři roky. Na závěr může každý učeň složit závěrečnou učňovskou zkoušku (**Lehrabschlussprüfung**).

Mládeži se speciálními vzdělávacími potřebami, postiženým, nebo znevýhodněným mladistvým, se nabízí možnost integračního odborného vzdělávání (**Integrative Berufsausbildung**). Prodloužením učební doby o jeden až maximálně dva roky nebo vzděláváním v dílčích kvalifikacích dohodnutým mezi učněm a firmou je možné cíleně zohlednit potřeby učňů.

Další forma odborného vzdělávání na úrovni druhého stupně II je střední odborná škola (**berufsbildende mittlere Schule**). Ta má za úkol zprostředkovat žákyním a žákům základní odborné kompetence nezbytné k výkonu odborné profese a usiluje též o rozšíření všeobecného vzdělání. Střední odborná škola trvá zpravidla tři až čtyři roky; existují však také jedno a dvouleté formy.

Zvláštní postavení mají školy zdravotnické péče a péče o nemocné (**Schulen für allgemeine Gesundheits – und Krankenpflege**). Do těchto škol je možné nastoupit až po úspěšném ukončení desátého ročníku. Vzdělání zde probíhá v duálním systému – praktická výchova ve zdravotnickém zařízení a teoretická výchova ve škole. Od roku 1997 mají absolventky a absolventi učňovských škol, tří až čtyřletých středních odborných škol, škol zdravotnické péče a péče o nemocné možnost skládat odbornou maturitu (**Berufsreifeprüfung**). Ta se skládá ze čtyř dílčích zkoušek (německý jazyk, matematika, cizí jazyk o odborná zkouška) a opravňuje k přechodu do jakéhokoli postsekundárního, popř. terciárního vzdělávacího zařízení (způsobilost ke studiu na vysoké škole).

Jinou možností k dosažení způsobilosti ke studiu na vysoké škole je zkouška oprávnění ke studiu (**Studienberechtigungsprüfung**). Tato zkouška kvalifikuje pouze ke studiu určitého konkrétního oboru. Další cestou k získání oprávnění ke studiu na postsekundárním a terciárním stupni je absolvování nástavbového studia (**Aufbaulehrgang**). Určité skupiny osob musí před přijetím do tohoto typu studia navštěvovat přípravné studium (**Vorbereitungslehrgang**). Nástavbové studium je ukončeno maturitní, popř. diplomovou zkouškou.

Vedle učňovského a odborného vzdělávání na střední odborné škole se žákyním a žákům po druhém stupni I otevírá rovněž možnost navštěvovat vyšší odborné školy (**berufsbildende höhere Schule – BHS**), které nabízejí vyšší odborné vzdělání v různých oborech (např. turismus, strojírenství, elektrotechnika atd.) a fundované všeobecné

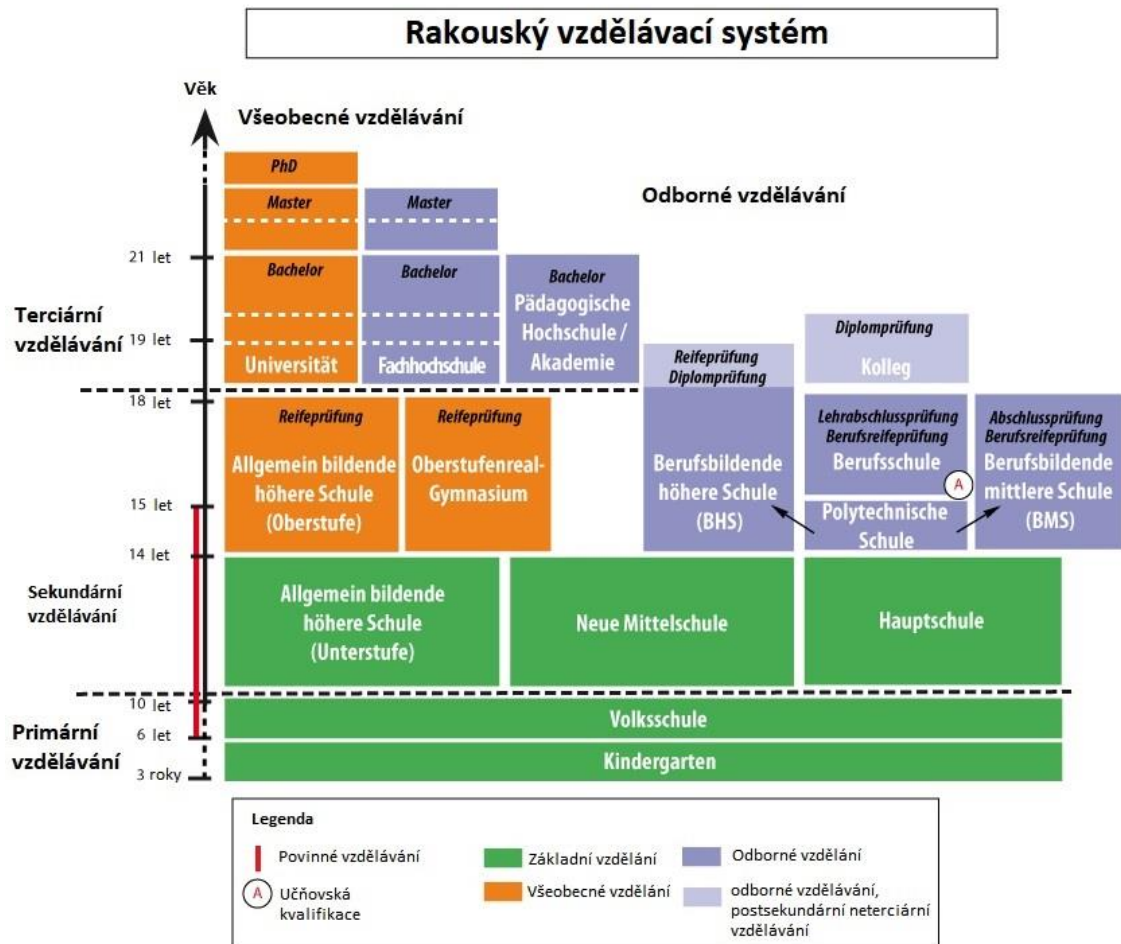
vzdělání. Vyšší odborná škola trvá pět let a je ukončena maturitní a diplomovou zkouškou. Žákyně a žáci tak získají odbornou kvalifikaci a všeobecné oprávnění ke studiu na vysoké škole (získají tak dvojí kvalifikaci). Všeobecnému vzdělání se dostane žákyním IBW a žákům na vyšším stupni vyšších všeobecně vzdělávacích škol (**AHS Oberstufe**). Tyto školy připravují především na univerzitní studium. Trvají čtyři roky a jsou ukončeny maturitní zkouškou. Absolventky a absolventi tak získají všeobecné oprávnění ke studiu na vysoké škole.

Postsekundární a terciární stupeň vzdělávání

Úspěšným ukončením vyšší všeobecně vzdělávací školy nebo vyšší odborné školy a složením maturitní zkoušky (**Reifeprüfung**) získávají žáci oprávnění ke studiu na těchto školách terciárního stupně vzdělávání (lawia, 2018):

- a) Akademie (Akademie)
- b) Školy abiturientských studií (Kolleg)
- c) Pedagogické vysoké školy (Pädagogische Hochschule)
- d) Univerzity

Do terciárního vzdělávání patří též vysoké odborné školy (**Fachhochschulen**) a univerzity. Podle nového zákona o vysokých školách nabízejí oba typy těchto terciárních vzdělávacích zařízení tříleté bakalářské (bachelor) a nejméně dvouleté navazující magisterské studium (master). V obou lze absolvovat též diplomové studium. Absolventi magisterského nebo diplomového studia jsou oprávněni získat na univerzitách doktorát. Na odborných vysokých školách je možné též inženýrské studium. Absolventi magisterského, nebo inženýrského studia jsou oprávněni absolvovat postgraduální studium, zakončené doktorátem (NICM, 2018).

Obr. 5: Schéma rakouského vzdělávacího systému (Zdroj: MaVoieProEurope, 2019, upraveno)

4.6 Vzdělávací systém Slovenské republiky

Vzdělávací systém Slovenské republiky je v mnohém podobný systému v Česku. Podrobný popis tohoto systému nalezneme v publikaci Baďuríkové (2001). Strukturu výchovně-vzdělávací soustavy určují zákony a podrobnosti fungování soustavy dále upravují vyhlášky Ministerstva školství Slovenské republiky. Vzdělávací soustavu zde označujeme jako soubor všech školských institucí, jejich funkcí a prostředků (včetně legislativních), které ve státu zajišťují vzdělávání. Systém institucí formálního a neformálního vzdělávání řídí a spravuje Ministerstvo školství Slovenské republiky. Povinná školní docházka na Slovensku trvá od šestého do šestnáctého roku života žáka.

Předškolní vzdělávání

Předškolní vzdělávání představují mateřské školy, které se řadí do výchovně-vzdělávacích zařízení, které zabezpečují výchovu a vzdělávání dětí ve spolupráci s rodinou nebo aparátem náhradní rodinné výchovy, to vše v souladu s věkovou a individuální schopností dítěte. Děti navštěvují mateřské nebo speciální mateřské školy po dobu tří let. Školy mohou poskytovat půldenní, celodenní, týdenní nebo i nepřetržitou výchovnou péči (Baďuríková, 2001).

Primární vzdělávání (základní)

Základní školy poskytují žákům základní všeobecné vzdělání, zabezpečují intelektový a citový rozvoj, dále smysl vědeckého poznání, to vše v souladu se zásadami vlastenectví, humanity a demokracie. Poskytují mravní, estetickou, pracovní, zdravotní, tělesnou a ekologickou výchovu (Baďuríková, 2001).

Základní školy se dělí na dva stupně, první je čtyřletý a druhý pětiletý. Po úspěšném dokončení čtvrtého ročníku mohou žáci pokračovat na druhém stupni nebo se ucházet o přijetí na konzervatoř nebo osmileté gymnázium. Po ukončení primárního vzdělávání žáci pokračují na instituce sekundárního vzdělávání, např. konzervatoře, gymnázia nebo střední odborné školy (Ministerstvo školství, vědy a výzkumu Slovenskej republiky, 2018).

Sekundární vzdělávání (střední a střední odborné)

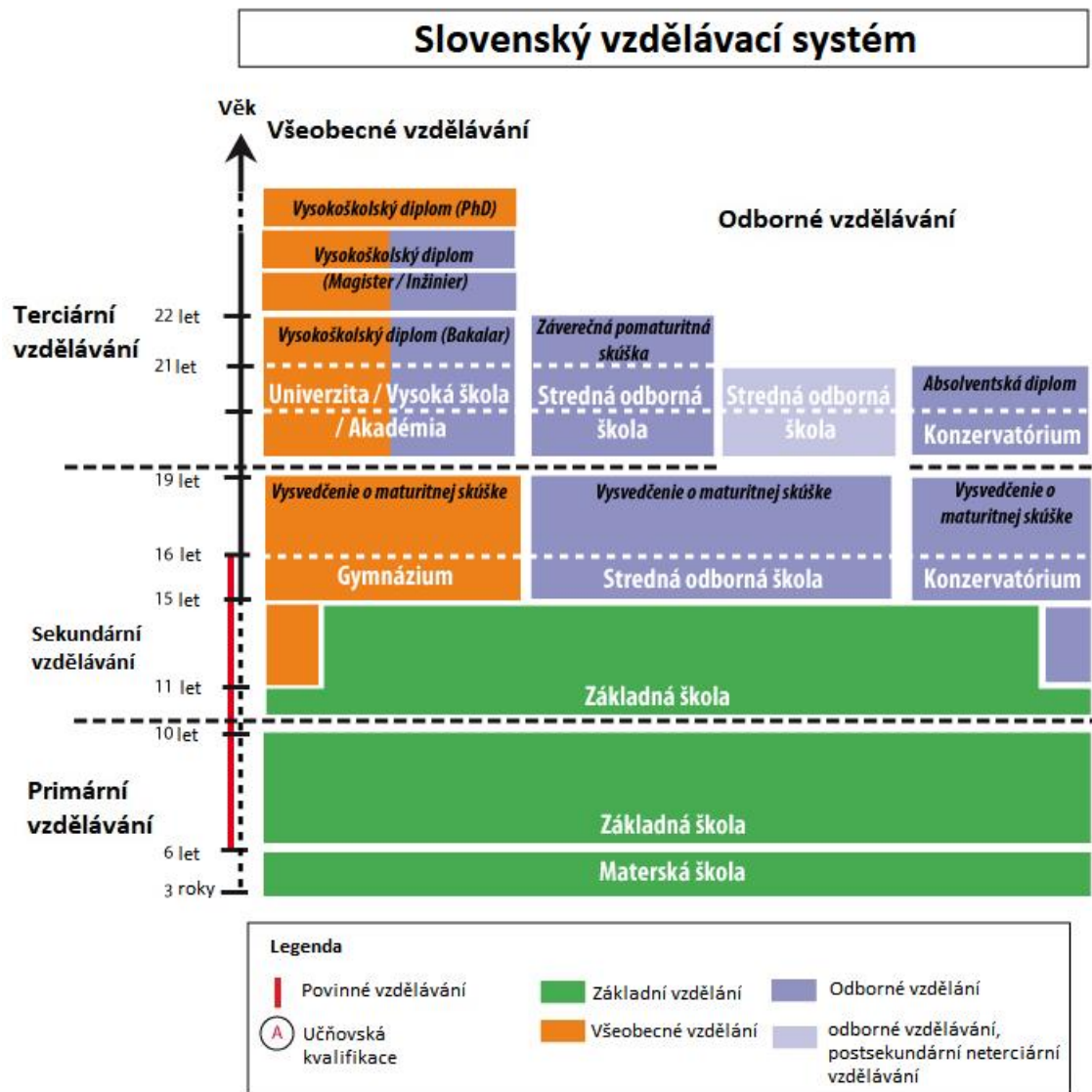
Školy sekundárního stupně vzdělávání poskytují žákům úplné střední všeobecné vzdělání, střední odborné vzdělání, úplné střední odborné vzdělání a nadstavbové a pomaturitní studium. Přípravují žáky na výkon a tvořivou práci jejich budoucích povolání, činností v reálném životě nebo na pokračující vysokoškolské studium. Žákům jsou dále vštěpovány zásady vlastenectví, humanity, demokracie a smyslu vědeckého poznání. Studium se zakončuje maturitní zkouškou, absolutoriem nebo závěrečnou zkouškou, tvrdí Baďuríková, a člení školy sekundárního vzdělávání na následující typy:

- a) gymnázia**
- b) střední odborné školy**
- c) učiliště a střední odborná učiliště**
- d) sdružené střední školy (střední odborná učiliště a odborné školy)**

Terciární vzdělávání (vyšší odborné a vysokoškolské)

Členění vzdělávací soustavy zakončuje Baďuríková popisem terciárního stupně vzdělávání. Vysoké školy na Slovensku představují vrcholné vzdělávací, vědecké a umělecké instituce, které poskytují vysokoškolské vzdělání na Slovensku. Jsou považovány za samostatné právní subjekty a dělí se na veřejné, státní a soukromé. Akademické roky jsou jako v Česku rozděleny na letní a zimní semestry, které sestávají z období výuky a období zkoušek. V akreditovaných studijních programech poskytují vysoké školy vzdělání ve třech stupních:

- 1) **bakalářské studium** – doba trvání 3-4 roky, udělený titul „bakalár“ (bakalář Bc. a další)
- 2) **magisterském studium** – doba trvání 2-3 roky, udělený titul „magister“ (magistr Mgr. a další)
- 3) **doktorské studium** – obvyklá doba trvání 3 roky, je udělováno v rámci tzv. rigorózního řízení (tituly doktor, RNDr., PhDr. a další)

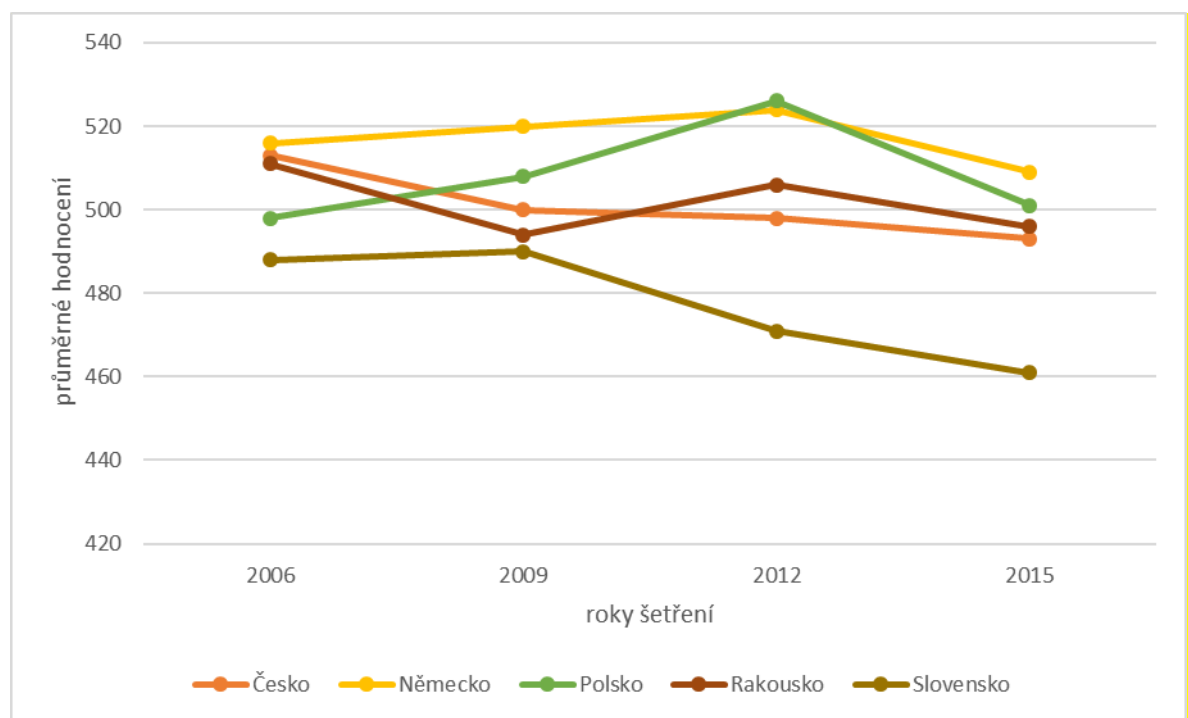

Obr. 6: Schéma slovenského vzdelávacího systému (Zdroj: MaVoieProEurope, 2019, upraveno)

5 Porovnání vzdělávacích systémů a zemí v šetření PISA

V předchozí kapitole jsou podrobně popsány vzdělávací systémy jednotlivých zemí. I přes spoustu rozdílů může být pokus o jejich srovnání obtížný. Pro lepší pochopení a představu o účinnosti vzdělávacích systémů ve zkoumaných zemích se autor bakalářské práce rozhodl zařadit do této podkapitoly výsledky mezinárodního šetření PISA (Programme for International Student Assessment) v oblasti přírodovědných dovedností.

PISA je celosvětově považováno za největší a nejdůležitější mezinárodní šetření v oblasti měření výsledků vzdělávání, které v současné době probíhá. Testování probíhá v tříletých cyklech a je jednou z aktivit Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Tradičně sledovanými ukazateli jsou čtenářská gramotnost, matematické a přírodovědné dovednosti a řešení problémů. V ČR je realizátorem šetření PISA Česká školní inspekce (CSICR, 2018). Výsledky šetření jsou reprezentativní a respektované světovými odborníky v oblasti školství (Sikorová, 2007).

Obr. 7: Výsledky šetření přírodovědných dovedností ve zkoumaných zemích v období 2006–2015 (zdroj: OECD, data PISA)

Obr. 7 znázorňuje vývoj hodnot šetření PISA v oblasti přírodovědné dovednosti ve zkoumaných zemích v období let 2006–2015. Převládajícím trendem většiny států je postupně se zhoršující přírodovědné hodnocení. Tento jev je nejvíce patrný u Slovenska, které zaznamenalo největší pokles v letech 2009–2012. Nejlépe hodnoceným státem se v letech 2006, 2009 a 2015 stalo Německo, předstiženo bylo pouze jednou, a to Polskem v roce 2012. Právě u Polska můžeme v letech 2009–2012 pozorovat největší skokový nárůst přírodovědného hodnocení. Státy Česko a Rakousko jsou hodnoceny velmi podobně, přičemž u Česka pozorujeme postupné zhoršování, z třetího místa v letech 2006 a 2009 bylo ~~v letech~~ sesazeno a nahrazeno Rakouskem.

6 Použitá metodika pro výzkum v bakalářské práci

Metodou pro výzkum učebnic v praktické části bakalářské práce byla zvolena obsahová analýza učebnic zeměpisu. Důvodem výběru této metody je způsob zaměření na verbální a obrazové informace prezentované v textu a výsledná zjištění jsou tak vhodná pro interpretaci z geografického hlediska (na rozdíl od zkoumání syntaxe textu, obtížnosti textu apod.) Podobnou metodu použil Průcha (1998) při vytváření případové studie:

„Co se čeští žáci naučí z učebnic o Holandsku?“ Jedním z cílů Průchovy studie bylo zjištění *„Jak je Nizozemsko prezentováno (v nejrůznějších souvislostech) v českých učebnicích, tj. co se čeští žáci mohou naučit z učebnic.“*

Průchova analýza byla provedena mimo jiné u učebnic zeměpisu používaných v 6. – 9. ročníku základní školy ve školním roce 1992/1993. Při provádění obsahové analýzy byly registrovány a poté klasifikovány veškeré verbální a obrazové informace týkající se Nizozemska v daných učebnicích. Nespornou výhodou této analýzy jsou přehledná zjištění o informacích geografického rázu, která mohou být dále porovnávána a interpretována.

Průcha informace klasifikoval do následujících kategorií.

- 1) **Geografická fakta:** příklad: „Rýn, Severní moře, Amsterdam, Rotterdam,poldery“
- 2) **Ekonomická fakta:** příklad: „vysoká úroveň zemědělství (produkce zeleniny a květin), vysoká úroveň průmyslu apod.“
- 3) **Politická fakta:** příklad: „BENELUX (hospodářská unie, založena v roce 1958), Nizozemsko mělo kolonie do roku 1945, státní řízení je království apod.“
- 4) **Sociální a kulturní fakta:** příklad: „počet obyvatel, 90 % populace žije ve městech, jazyk obyvatelstva je holandština, kterou mluví i Vlámové severní části Belgie apod.“

5) Obrazové informace: příklad: „fotografie Nardenu s textem, schéma polderu apod.“

Výsledkem analýzy učebnic jsou tedy informace geografického aspektu, které můžeme dále interpretovat a analyzovat. Již z několika výše uvedených příkladů je tak možné vytvoření určité představy o zaměření učebnice.

Upravená Průchova metoda je proto vhodná pro potřeby analýzy učebnic zeměpisu v praktické části bakalářské práce. Jak již bylo zmíněno, obsahová analýza pracuje s učebnicemi zeměpisu vyššího sekundárního stupně vzdělávání z Česka, Německa, Polska, Rakouska a Slovenska.

6.1 Výběr učebnic

Předmětem našeho výzkumu budou učebnice zeměpisu pro stupeň vyššího sekundárního vzdělávání za Česko, Německo, Polsko, Rakousko a Slovensko. Předpokládá se, že s učebnicemi pracují vyučující i žáci při každé hodině zeměpisu. Při samotném procesu výběru učebnic pro obsahovou analýzu byly z výběru vyřazeny zeměpisné slovníky, atlasy apod.

Při výběru učebnic bylo nahlíženo na následující kritéria:

- a) **Učebnice musí charakterizovat Evropu a případně její státy z pohledu fyzickogeografické a socioekonomické sféry**
- b) **Učebnice je určena pro vyšší sekundární stupeň vzdělávacích systémů**
- c) **Učebnice je moderní (stáří méně než deset let)**
- d) **Učebnice byla zařazena do školních osnov dotyčných zemí ve školním roce 2017/2018**

Na základě výše uvedených kritérií byly vybrány následující učebnice:

Tab. 1: Vybrané učebnice pro výzkum v praktické části bakalářské práce

Název učebnice	země původu	nakladatelství	ISBN	rok vydání
Makroregiony světa	Česko	Česká geografická společnost	978-80-86034-78-2	2010
Terra • Europa	Německo	Ernst Klett	978-3-12-104703-1	2016
Geografia bez tajemnic 2.	Polsko	WIKING	978-83-7310-060-2	2012
Geospots 5/6	Rakousko	Veritas	978-3-7058-8822-7	2013
Hospodárska geografia, 1. ročník OA II. časť	Slovensko	Orbis Pictus Istropolitana	978-80-7158-695-1	2014

Zdroj: Učebnicová tvorba vybraných zemí (2019, vlastní zpracování)

Již při zběžném nahlédnutí lze i bez znalosti cizích jazyků pozorovat značné rozdíly ve verbální a obrazové části zkoumaných učebnic. Nejvýznamnější rozdíl, který dále ovlivňoval hledání informací a analýzu učebnic, je způsob prezentace informací o jednotlivých státech. Nejaktuálnější učebnicí je německá učebnice Terra • Europa vydaná roku 2016. V učebnicích zemí Česka, Polska a Slovenska jsou informace o významných státech formulovány převážně v jednotlivých podkapitolách, každému státu je tak obvykle věnováno několik stran učebnice, kde je seskupena naprostá většina informací o daném subjektu. V německé a rakouské učebnici jsou informace roztroušeny v celé učebnici, nejsou zde tak podkapitoly o jednotlivých státech a hledání informací bylo z tohoto důvodu těžší. Zeměpisná učebnicová tvorba za zkoumané země pro vyšší stupeň sekundárního vzdělávání je k nahlédnutí v příloze (str. 92-96).

6.2 Výzkumné otázky a hypotézy

Hlavní výzkumnou otázku, na kterou hledáme odpověď, můžeme definovat jako:

„Jakým způsobem o České republice pojednávají zahraniční učebnice zeměpisu?“

Hypotézy, které se pokusíme potvrdit nebo vyvrátit v praktické části bakalářské práce zní následovně:

„Existuje předpoklad, že množství a podíl geografických informací a pojmů v jednotlivých učebnicích zeměpisu se od sebe budou lišit.“

„Vzdálenost mezi státy má vliv na množství informací obsažených v učebnicích.“

„Množství informací v učebnicích je větší u sousedících zemí, které mají více provázanou společnou historii.“

7 Obsahová analýza učebnic

Samotná obsahová analýza se bude skládat ze tří dílčích kroků.

1) analýza informací o Česku v zahraničních učebnicích (SRN, POL, AUT, SVK)

Výsledkem je zjištění, jakým způsobem je Česká republika vyobrazena v zahraničních učebnicích zeměpisu.

2) analýza informací o Řecku v zahraničních učebnicích

Řecko má podobný počet obyvatel jako Česká republika. Proto slouží jako srovnávací stát pro druhý dílčí krok analýzy, jehož výsledkem je zjištění o poměru množství a druhu informací v zahraničních učebnicích mezi Českem a Řeckem. V polské učebnici bylo Řecko z důvodu malého množství informací nahrazeno Běloruskem.

3) zpětná analýza informací o zemích Německa, Polska, Rakouska a Slovenska v české učebnici

Třetím dílčím krokem je zpětná analýza, kdy bude dosavadní proces převrácen, předmětem zkoumání jsou tak informace o čtyřech sousedních zemích České republiky - nyní v české učebnici zeměpisu.

Za první tři dílčí kroky analýzy bude z důvodu přílišné rozsáhlosti zjištěných dat uveden jeden příklad, zobrazující všechny zjištěné relevantní informace (tabulky 3, 4 a 5). Následná interpretace výsledků dat bude pracovat s celkovými počty unikátních faktů v jednotlivých kategoriích (geografická, ekonomická...) všech provedených úkonů. S výsledky se bude dále pracovat, např. zpracování pomocí korelační analýzy. Všechna zjištěná data z celkových dvanácti obsahových analýz jsou ve stejném formátu nahlédnutí v příloze (přílohy č. 1-12).

7.1 Vyhledávání a schvalování informací

Po výběru učebnic následovalo samotné vyhledávání požadovaných geografických informací. Při výskytu opakované informace o státu v textu byla daná informace do analýzy začleněna pouze jednou. Z důvodu jazykové blízkosti slovanských jazyků bylo vyhledávání informací v české, polské a slovenské učebnici poměrně jednoduché. U německé a rakouské učebnice bylo z důvodu jazykové bariéry nutné vytvoření klíče nečastějších pojmů asociovaných s Českem a Řeckem.

Tab. 2: Příklad vyhledávaných pojmů v německé a rakouské učebnici

český pojem	německý překlad	řecký pojem	německý překlad
Čechy	Böhmen	Řecko	Griechenland
Česko	Tschechien	Řecká republika	die Hellenische Republik
Česká republika	Tschechische Republik	řecká krize	die griechische Krise
Morava	Mähren	Thessaloniki	Thessaloniki
Slezsko	Schlesien	Santorini	Santorin
Sudety	Sudeten	Helénská kultura	Griechische Kultur
Visegrádská skupina	Visegrád-Gruppe	Athény	Athen
Praha	Praha, Prag	Rhodos	Rhodos
Brno	Brno, Brünn	Korfu	Korfu
Morava	Mähren	Kréta	Kreta

Zdroj: překlad pojmů do německého jazyka(2019), vlastní zpracování

V tabulce 2 jsou k nahlédnutí příklady vyhledávaných pojmů v německé a rakouské učebnici. Jakmile byly všechny hledané pojmy z učebnic nalezeny, dalším krokem bylo je rozřídít podle druhů do kategorií. Jak již bylo řečeno, kategorie jsou následující: geografická fakt, ekonomická fakt, politická fakta, sociální a kulturní fakta a obrazové informace.

Obrazové informace, tj. grafy, mapy a plány, byly k danému státu v při hledání a třídění informací přiřazeny pouze pokud měly přímou spojitost. Příkladem - mapa členských států Evropské unie s ČR byla zařazena, zatímco mapa světa znázorňující kontinenty pro nízkou spojitost s ČR zařazena nebyla.

Český Masiv, nejdelší řekou je Vltava, Krušné Hory, v sektoru zemědělství je 6,8 % obyvatel, od roku 1989 tržní ekonomika, ložiska černého uhlí 1918 vznik Československa, vystěhování Němců po 2. sv. válce, vznik ČR v roce 1993, ročně ČR navštíví 6,3 milionu turistů, postupné stárnutí populace, turismus v ozdravných lázních, hypsometrická mapa území ČR, mapa českých průmyslových center, obrázek krajiny středních Čech

geografická fakta	ekonomická fakta	politická fakta	sociální a kulturní fakta	obrazové informace
Český Masiv, nejdelší řekou je Vltava, Krušné Hory	v sektoru zemědělství je 6,8 % obyvatel, od roku 1989 tržní ekonomika, ložiska černého uhlí	1918 vznik Československa, vystěhování Němců po 2. sv. válce, vznik ČR v roce 1993	ročně ČR navštíví 6,3 milionu turistů, postupné stárnutí populace, turismus v ozdravných lázních	hypsometrická mapa území ČR, mapa českých průmyslových center, obrázek krajiny středních Čech

Obr. 8: Proces třídění informací do kategorií (2019, Makroregiony světa, vlastní zpracování)

Na obrázku 8 je znázorněn proces třídění informací do jednotlivých kategorií u české učebnice. Takto zpracované informace jsou dostatečné k dalšímu zpracování už v samotné obsahové analýze.

Tab. 3: Příklad 1. části analýzy, Česká republika v polské učebnici zeměpisu "Geografia bez tajemnic 2. "

Česká republika v polské učebnici zeměpisu "Geografia bez tajemnic 2. "		počet unikátních informací
Geografická fakta	geografická poloha České republiky; Český masiv; Západní Karpaty; Sudety; Krušné hory; Český les; Šumava; Česká republika je jižním sousedem Polska; většina povrchu tvořena Českým masivem; na východě malá část Západních Karpat; charakteristika Českého masivu; Českomoravská vrchovina; 76 % povrchu nad 300 m n. m.; nejnižší území je ve středu Českého masivu a v okolí řeky Moravy; voda z povrchu do tří úmoří; nejdelší řeka je Vltava, délka Vltavy 430 km; Vltava je levým přítokem Labe; Praha; Plzeň; Brno; České Budějovice; Liberec	23
Ekonomická fakta	od roku 1989 významné hospodářské změny – tržní ekonomika; privatizace a reprivatizace státních podniků; v sektoru zemědělství 6,8 % obyvatel; zemědělská půda zasahuje 54,3 % povrchu krajiny; z toho 30 % orná půda; nejdůležitější plodiny pšenice; ječmen; pěstování brambor; cukrové třtiny; lnu; chmele, zásoba nerostných surovin; zásoba černého; hnědého uhlí; uran; kaolín; 2007 - páté místo ve světové těžbě hnědého uhlí; v minulosti problém kyselých dešťů jako následek těžby a průmyslu; ložiska černého uhlí v Ostravsko-Karvinské pánvi; průmysl – metalurgie; elektrotechnický; chemický; potravinářský průmysl; centra průmyslu – velká města Praha; Brno; Plzeň; České Budějovice; Liberec	28
Politická fakta	2. světová válka a změny v Evropě; 1918 zmínka o vzniku Československa; zmínka o vystěhování Němců po 2. sv. válce; 1989 demokratizace života a pár komunismu; 1990 vznik České a Slovenské federativní republiky; 1993 rozpad a vznik dvou samostatných států; Česká republika jako součást střední Evropy	7
Sociální a kulturní fakta	ročně 6,4 milionu turistů; Praha vyhledávanou turistickou destinací; nejstarší univerzita ve středovýchodní Evropě; turismus v ozdravných lázních Karlovy a Mariánské lázně; v minulosti pokles obyvatel, nyní se situace zlepšuje; negativní sociální efekt je postupné stárnutí populace	7
Obrazové informace	tabulka se základními údaji Česka; hypsometrická mapa území České republiky; obrázek Praha – historické centrum; tabulka porovnání výdělků pšenice a ječmene mezi Českem a Polskem; obrázek krajiny středních Čech; mapa českých průmyslových center; mapa rozmístění chovu skotu a další zvěře v ČR	7

Zdroj: Data učebnice Geografia bez tajemnic 2. (2019), vlastní zpracování

Tab. 4: Příklad 2. části analýzy, Řecko ve slovenské učebnici zeměpisu "Hospodářska geografia, 1. ročník"

Řecko ve slovenské učebnici zeměpisu "Hospodářska geografia, 1. ročník"		počet unikátních informací
Geografická fakta	členitost pobřeží; nedostatek vodních srážek; Korintský průplav; Egejské moře; Iónské moře; přístavy Pyreus; Soluň; Patras; hornaté vnitrozemí	9
Ekonomická fakta	ekonomicky nejvyspělejší a nestabilnější stát jihovýchodní Evropy; nedostatek energetických zdrojů; pozdější nástup moderního hospodářství; nižší životní úroveň než ve vyspělých státech; vysoký stupeň zaměstnanosti ve sféře cestovního ruchu; příjmy z cestovního ruchu a poskytování námořních služeb; země levné vlajky; strojírenství důležité prvek průmyslu - soustředění v Athénách a Soluni; elektrotechnický; petrochemický průmysl; zásoby bauxitu; chromitých niklových rud; cenné ložisky barytu a mramoru; největší zásoby korundu na světě; textilní a potravinářský průmysl zpracovává domácí suroviny; rostlinná výroba; pěstování bavlníku; vína; citrusů; oliv; tabáku; ovoce; zeleniny; ječmenu a cukrové řepy; vyspělá lodní doprava; početné loďstvo; chov ovcí a koz; západní ostrovy méně rozvinuté	30
Politická fakta	demokratická republika jako státní zřízení až v roce 1974	1
Sociální a kulturní fakta	v minulosti nadvláda Turků; národnostně jednotné obyvatelstvo; klesající přirozený přírůstek; v minulosti typická emigrace; v současnosti nižší – migrace obyvatel za prací	5
Obrazové informace	mapa národnostních a etnických konfliktů v Evropě; hospodářských oblastí Evropy; mapa průběhu evropské integrace; foto Meteora Thessálie; mapa turistických a hospodářských oblastí Řecka; schéma základní přehled Evropských států; schéma základní hospodářský přehled Evropských států	7

Zdroj: Data učebnice Hospodářska geografia pre 1. ročník OA II. časť (2019, vlastní zpracování)

Tab. 5: Příklad 3. části analýzy, Rakousko v české učebnici zeměpisu "Makroregiony světa"

Rakousko v české učebnici zeměpisu "Makroregiony světa"		počet unikátních informací
Geografická fakta	zařazení státu do střední Evropy; Alpy; Vídeňská pánev; Vídeň; vhodná geografická poloha při Dunaji; Alpy; Grossglockner 3800 m n. m.; poloha na přechodu mezi oceánským a kontinentálním pásem; různorodé klima; západ a sever oceánské vlivy na klima; v posledních 150 letech nárůst o 2° Celsia a zmenšení ledovců o polovinu; 40% zalesnění území; 25 % rozlohy státu tvoří louky a pastviny; úrodné nížiny; zalesněná pohoří; ledovcová jezera; solné komory	17
Ekonomická fakta	Vídeň jako jádrová aglomerace; sídlo OPEC ve Vídni; patří k nejrozvinutějším zemím světa; nejvyšší příjem z cestovního ruchu na obyvatele; rozvinutá dopravní síť; bohaté přírodní zdroje – dřevo; nerostné suroviny; kamenná sůl; železná ruda; magnezit; rozvinuté hutnictví; vysoký podíl sektoru služeb; export strojírenských výrobků; elektrotechniky; optiky; podíl energetického mixu z hydroelektráren; strojírenství; stavební stroje; užitková vozidla; zařízení (spalovny); chemický průmysl; petrochemický koncern ÖMV; tradice sklářského; textilního a potravinářského průmyslu; zemědělství využívá 18 % orné půdy; na východě země pěstování obilnin; multifunkční charakter zemědělství, silné ekonomické vazby s Německem; 8 % HDP příjmy z turistického ruchu	29
Politická fakta	historické zařazení do západní Evropy; habsburská dynastie; Východní Marka; 18. století připojení území Uherska; Sedmihradsko a Milánska; po 1. světové válce rozpad území na menší státy; 1996 vstup do EU; složení z devíti spolkových zemí; hlavní město Vídeň je významné hospodářské a finanční centrum, sídlo mezinárodních organizací; největší spolková země Dolní Rakousy; Graz druhé největší město	10
Sociální a kulturní fakta	rodinné farmy; na počátku 20.století 2. nejlidnatější stát v Evropě; národnostní homogenost; 80 % obyvatel jsou katolíci; vyšší průměrná délka života než v ČR; čtvrtina obyvatel žije ve Vídni; polovina na venkově; tranzitní trasy se severu na jih jsou přetížené; přirozený dopravní koridor západ – východ tvoří řeka Dunaj; ročně 20 milionů turistů; turisticky významná vysokohorská střediska	11
Obrazové informace	šíření průmyslové revoluce 19. století; mapa kolonizace pevninské Evropy od střed. moře; graf HDP na obyvatele; mapa krajinných typů Evropy; mapa jazykových oblastí Evropy; mapa rozvojových oblastí Evropy; foto Brennerského průsmyku; rozšiřování o státy EU; mapa oblastí podporovaných Evropskou Unií z fondů; mapa Rakouska-Uherska v roce 1910; fotka Grossglockneru s popiskem; fotka městečka Hallstatt	12

Zdroj: Data učebnice Makroregiony světa (2019), vlastní zpracování

V tabulkách 3, 4 a 5 jsou uvedeny příklady výsledků obsahové analýzy. Všechna zjištěná data z celkových dvanácti obsahových analýz jsou ve stejném formátu nahlédnutí v příloze (přílohy č. 1-12).

7.2 Absolutní hodnoty výsledků obsahové analýzy

Tab. 6: Absolutní hodnoty zjištěných dat: Česká republika v zahraničních učebnicích

fakta	geografická	ekonomická	politická	sociální	obrazové inf.
Česko v německé učebnici	2	1	0	0	23
Česko v polské učebnici	23	28	7	7	7
Česko v rakouské učebnici	3	2	3	2	32
Česko ve slovenské učebnici	11	20	7	8	8

Zdroj: Data učebnic Terra • Europa, Geografia bez tajemnic 2., Geospots 5/6, Hospodárska geografia pre 1. ročník OA (2019), vlastní zpracování

V tabulce 6 můžeme pozorovat výskyt jednotlivých zkoumaných faktů o České republice v zahraničních učebnicích. Největší množství jedinečných faktů (72) o Česku uvádí polská učebnice. Naopak nejmenší množství faktů (26) uvádí učebnice německá. V tabulce dále vidíme disparitu v oblasti zaměření jednotlivých učebnic. Německá a rakouská učebnice o Česku uvádí většinou pouze obrazové informace, verbální fakta zastupují velmi malou množinu. Jiná situace je v případě našich východních sousedů. U slovenské a polské učebnice je větší důraz na geografická a ekonomická fakta, přičemž obrazové informace jsou využívány mnohem střídmeji. Slovenská a polská učebnice ve všech kategoriích verbálních faktů počtem převyšují učebnice Německa a Rakouska.

Tab. 7: Absolutní hodnoty zjištěných dat: Řecko (Bělorusko) v zahraničních učebnicích

fakta	geografická	ekonomická	politická	sociální	obrazové inf.
Řecko v německé učebnici	0	6	0	1	25
Bělorusko v polské učebnici	11	16	8	9	5
Řecko v rakouské učebnici	1	1	0	1	33
Řecko ve slovenské učebnici	9	30	1	5	7

Zdroj: Data učebnic Terra • Europa, Geografia bez tajemnic 2., Geospots 5/6, Hospodárska geografia pre 1. ročník OA (2019), vlastní zpracování

V tabulce 7 je vyobrazen výskyt jednotlivých zkoumaných faktů o Řecku a Bělorusku v zahraničních učebnicích. Zde největší množství jedinečných faktů (52) o Řecku uvádí možná trochu překvapivě slovenská učebnice. Nejmenší množství faktů (32) uvádí učebnice německá. V tabulce můžeme opět pozorovat disparitu v oblasti zaměření zkoumaných faktů. Obrazová fakta opět hrají prim u učebnic Německa a Rakouska, zatímco polská a slovenská učebnice se orientují na prezentaci faktů verbální formou. Ve verbální oblasti u všech zkoumaných učebnic převažují fakta ekonomického rázu, nejméně jsou zastoupena fakta politická.

Při srovnání absolutního množství informací mezi Českem a Řeckem (Běloruskem) v zahraničních učebnicích je situace následující: O České republice pojednává důkladněji učebnice polská (72 pojmů), učebnice rakouská (42 pojmů) a učebnice slovenská (54 pojmů). Pouze v německé učebnici obsahuje více unikátních pojmů o Řecku (32).

Tab. 8: Absolutní hodnoty zjištěných dat: sousední země ČR (AUT, POL, SRN, SVK) v české učebnici

fakta	geografická	ekonomická	politická	sociální	obrazové inf.
Německo v české učebnici	30	50	13	19	16
Polsko v české učebnici	32	27	10	15	14
Rakousko v české učebnici	17	29	10	11	12
Slovensko v české učebnici	32	39	8	11	19

Zdroj: Data učebnice Makroregiony světa (2019), vlastní zpracování

V tabulce 8 pozorujeme absolutní hodnoty třetího dílčího kroku obsahové analýzy, tedy sousedních států ČR v české učebnici. Ve srovnání s učebnicemi v zahraničí je patrná větší rovnováha a také větší množství jednotlivých druhů faktů. Stejně jako polská a slovenská učebnice, tak i učebnice česká dává značnou přednost verbálním faktům, s největším důrazem na ekonomická fakta. Menší je množství faktů geografických, následováno sociálními a politickými fakty. Největší množství unikátních faktů prezentuje německá a slovenská učebnice.

7.3 Relativní hodnoty zjištěných dat obsahové analýzy

Tab. 9: Relativní hodnoty zjištěných dat: Česká republika v zahraničních učebnicích

fakta	geografická	ekonomická	politická	sociální	obrazové inf.
Česko v německé učebnici	7,7 %	3,8 %	0 %	0 %	88,5 %
Česko v polské učebnici	31,9 %	38,9 %	9,7 %	9,7 %	9,7 %
Česko v rakouské učebnici	7,1 %	4,8 %	7,1 %	4,8 %	76,2 %
Česko ve slovenské učebnici	20,4 %	37,0 %	13,0 %	14,8 %	14,8 %

Zdroj: Data učebnic Terra • Europa, Geografia bez tajemnic 2., Geospots 5/6, Hospodárska geografia pre 1. ročník OA (2019), vlastní zpracování

V tabulce 9 vidíme poměrové rozložení jednotlivých faktů u České republiky v zahraničních učebnicích. Jak už bylo řečeno dříve, největší pozorovaný rozdíl mezi státy je v poměru používání verbálních a neverbálních informací. V německé učebnici je naprostá většina informací obrazových, pouze malá část informací je zařazena ve verbální kategorii geografických a ekonomických faktů. V podobné situaci je rakouská učebnice, kde obrazové informace formují více jak tři čtvrtiny celkového množství zkoumaných pojmů. U učebnic ze Slovenska a Polska převažuje verbální část, kde jsou na první místě fakta ekonomická, následně geografická, sociální a politická.

Tab. 10: Relativní hodnoty zjištěných dat: Řecko (Bělorusko) v zahraničních učebnicích

fakta	geografická	ekonomická	politická	sociální	obrazové inf.
Řecko v německé učebnici	0 %	18,8 %	0 %	3,1 %	78,1 %
Bělorusko v polské učebnici	22,4 %	32,7 %	16,3 %	18,4 %	10,2 %
Řecko v rakouské učebnici	2,8 %	2,8 %	0 %	2,8 %	91,7 %
Řecko ve slovenské učebnici	17,3 %	57,7 %	1,9 %	9,6 %	13,5 %

Zdroj: Data učebnic Terra • Europa, Geografia bez tajemnic 2., Geospots 5/6, Hospodárska geografia pre 1. ročník OA (2019), vlastní zpracování

Tab. 11: Porovnání zjištěných relativních hodnot: srovnání Česko – Řecko (Bělorusko) v zahraničních učebnicích

fakta	geografická	ekonomická	politická	sociální	obrazové inf.
Česko v německé učebnici	7,7 %	3,8 %	0 %	0 %	88,5 %
Řecko v německé učebnici	0 %	18,8 %	0 %	3,1 %	78,1 %
Česko v polské učebnici	31,9 %	38,9 %	9,7 %	9,7 %	9,7 %
Bělorusko v polské učebnici	22,4 %	32,7 %	16,3 %	18,4 %	10,2 %
Česko v rakouské učebnici	7,1 %	4,8 %	7,1 %	4,8 %	76,2 %
Řecko v rakouské učebnici	2,8 %	2,8 %	0 %	2,8 %	91,7 %
Česko ve slovenské učebnici	20,4 %	37,0 %	13,0 %	14,8 %	14,8 %
Řecko ve slovenské učebnici	17,3 %	57,7 %	1,9 %	9,6 %	13,5 %

Zdroj: Data učebnic Terra • Europa, Geografia bez tajemnic 2., Geospots 5/6, Hospodárska geografia pre 1. ročník OA (2019), vlastní zpracování

V tabulce 10 pozorujeme poměr rozložení jednotlivých faktů o srovnávacích státech Řecka a Běloruska v zahraničních učebnicích. Opět zde nacházíme stejný jev, kdy německá a rakouská učebnice kladou důraz na neverbální, obrazové informace, zatímco státy Polska a Slovenska používají více verbální, tedy textovou formu. Z verbálních informací je u zkoumaných učebnic kladen největší důraz na informace ekonomického rázu. V tabulce 11 můžeme porovnat poměry jednotlivých zkoumaných faktů mezi Českem a Řeckem (Bělorusko) ve zkoumaných učebnicích. Největší rozdíly se vyskytují v oblasti obrazových informací a ekonomických faktů.

Tab. 12: Relativní hodnoty zjištěných dat: sousední země ČR (AUT, POL, SRN, SVK) v české učebnici

fakta	geografická	ekonomická	politická	sociální	obrazové inf.
Německo v české učebnici	23,4 %	39,1 %	10,2 %	14,8 %	12,5 %
Polsko v české učebnici	32,7 %	27,6 %	10,2 %	15,3 %	14,3 %
Rakousko v české učebnici	21,5 %	36,7 %	12,7 %	13,9 %	15,2 %
Slovensko v české učebnici	29,4 %	35,8 %	7,3 %	10,1 %	17,4 %

Zdroj: Data učebnice Makroregiony světa (2019), vlastní zpracování

V tabulce 12 se seznamujeme s rozložením jednotlivých zkoumaných faktů v české učebnici zeměpisu. Oproti zahraničním učebnicím je zde vidět více rovnoměrné rozdělení jednotlivých zkoumaných faktů. Dále můžeme říci, že česká učebnice klade menší důraz na obrazové informace. Většina informací je verbálního rázu, z nichž jsou v učebnici nejvíce obsaženy fakta ekonomická, následně geografická, sociální a politická.

7.4 Vliv vzájemné historie na množství informací

Další dílčí částí obsahové analýzy bude porovnání množství informací na základě společné historie zkoumaných zemí. Při letném zamyšlení se zdá být logické, že učebnice zkoumaných zemí budou pojednávat důkladněji o ČR, na rozdíl od Řecka. Budeme se snažit ověřit následující hypotézu:

„Množství informací v učebnicích je větší u zemí, které mají více provázanou společnou historii.“

Tab. 13: Absolutní počty informací a jejich poměr v zahraničních učebnicích

zkoumaná učebnice	počet informací o Česku	počet informací o Řecku (Bělorusku)	poměr informací
německá	26	32	0,81 / 1
polská	72	49	1,46 / 1
rakouská	42	36	1,16 / 1
slovenská	54	52	1,03 / 1

Zdroj: Data obsahové analýzy (2019), vlastní zpracování

V tabulce 13 vidíme absolutní počty informací obsažených ve zkoumaných učebnicích. Polská, rakouská a slovenská učebnice obsahuje více informací o Česku, než o srovnávacím státu Řecka (Běloruska). Jedině německá učebnice věnuje více informací Řecku oproti Česku. Toto zjištění můžeme považovat za lehce překvapivé, vzhledem k dlouholeté historii Česka a Německa, zvláště ve 20. století.

Tab. 14: Absolutní počet informací v české učebnici

zkoumaný stát	počet informací obsažených v české učebnici
Německo	128
Polsko	98
Rakousko	79
Slovensko	109

Zdroj: Data obsahové analýzy (2019), vlastní zpracování

V tabulce 14 jsou vyobrazeny absolutní počty informací, které jsou věnovány zkoumaným státům v české učebnici. Nacházíme zde nejvíce informací o Německu a Slovensku, s Polskem a Rakouskem v pozadí. Toto zjištění není překvapivé, s Německem pojí Česko historie mnoha staletí, se Slovenskem zase společné soužití a boj za sebeurčení ve dvacátém století. Výše určenou hypotézu tedy můžeme potvrdit, v naprosté většině případů věnují učebnice více informací státům, se kterými má výchozí země pestřejší historii.

7.5 Shrnutí výsledků obsahové analýzy

Česká republika v zahraničních učebnicích zeměpisu

V německé učebnici zeměpisu Terra • Europa se čtenář dozví dostatek informací jak z oblasti fyzické, tak sociální geografie. Fyzickogeografické informace zahrnují např. mapu geomorfologického členění, vegetační oblasti států Evropy nebo mapu krajinných typů Evropy. Informace z oblasti sociální geografie jsou orientovány především na oblast ekonomie nebo Evropské unie.

V polské učebnici zeměpisu Geografia bez tajemnic 2. je čtenář seznámen s komplexní charakteristikou České republiky. Učebnice nabízí velmi dobrý mix

verbálních faktů vhodně doplněn o obrazové informace. Geografická fakta jsou převážně geomorfologického charakteru, fakta ekonomická jsou orientována především na těžbu nerostných surovin a zemědělství.

V rakouské učebnici zeměpisu Geospots 5/6 je opět silná orientace na obrazové informace. Z verbální části převládají politická a geografická fakta. Důraz je na informace o členství v Evropské unii a o zařazení Česka do sféry Evropy.

Ve slovenské učebnici zeměpisu Hospodárska geografia, 1. ročník převažují verbální informace. Hlavní důraz je kladen na ekonomická fakta o České republice, převážně vyličení odvětví průmyslu a zemědělství. Z oblasti geografických faktů se čtenář dozví význam a umístění důležitých měst ČR. Dojem podtrhují sociální fakta, která popisují obyvatelstvo a jeho změny v průběhu let a politická fakta, která rekapituluji hlavní historické proměny našeho území.

Řecko (Bělorusko) v zahraničních učebnicích zeměpisu

V německé učebnici zeměpisu „Terra • Europa“ je zajímavým zjištěním větší množství ekonomických faktů, které se týkají ekonomické krize v Řecku. Z dalších informací se případný žák dozví informace o figurování Řecka v migrační krizi. Velká část faktů je orientována na popis a vykreslení turismu v Řecku.

V polské učebnici zeměpisu Geografia bez tajemnic 2. je o Bělorusku pojednáváno převážně v textových informacích. Je kladen důraz na ekonomická fakta, přičemž jsou zdůrazněny silné vazby k Rusku v různých odvětvích.

V rakouské učebnici zeměpisu Geospots 5/6 jsou verbální fakta omezena na popis řeckého klimatu, zmínku o řecké ekonomické krizi a vlivu náboženství v Řecku. Naprostá většina informací je neverbální, obrazového typu. Informace jsou zaměřeny převážně se na členství Řecka v rámci EU.

Ve slovenské učebnici zeměpisu Hospodárska geografia, 1. ročník hraje prim verbální část, kdy naprostou většinu unikátních pojmů tvoří ekonomické informace. Učebnice klade důraz na extenzivní popis ekonomiky v Řecku. Popisuje druhy průmyslu a zemědělských plodin, druhy nerostných surovin nebo orientaci na cestovní ruch. V menším zastoupení jsou fakta geografická, sociální a obrazové informace.

Sousední země České republiky (AUT, POL, SRN, SVK) v učebnici české republiky

O učebnici české republiky Makroregiony světa můžeme říci, že o zkoumaných státech pojednává nejobsáhleji ze všech ostatních učebnic. Učebnice klade důraz především na verbální informace, které jsou vhodně doplňovány obrazovými informacemi. Jako u ostatních učebnic je nejvíce informací věnováno popisu ekonomických faktů a popisu geografické sféry. Sociální a kulturní fakta jen dokreslují komplexní obrázek, který si žák o daném státu vytvoří.

Povaha informací v jednotlivých státech ve zkoumaných učebnicích se jednoznačně liší. Největší rozdíly jsou v pojetí učebnic Německa a Rakouska, naopak učebnice Česka, Polska a Slovenska jsou si koncepčně velmi podobné. Jednotlivé učebnice se nejčastěji rozcházejí v poměru obrazových informací, zatímco v oblasti verbálních informací byla většina učebnic orientována na ekonomická a geografická fakta.

Výsledek analýzy, který říká, že žák obdrží z české učebnice největší množství rozmanitých informací, je příznivé zjištění. Při správném přístupu k práci s učebnicí ze strany vyučujícího a žáka je tak pravděpodobné, že český žák obdrží nejvíce znalostí v odvětví geografie.

8 Korelační analýza

V této kapitole budeme hledat odpověď na již výše uvedenou výzkumnou otázku:

„Mění se množství informací v učebnicích s ohledem na narůstající vzdálenost zkoumaných zemí?“

Na tuto otázku se budeme pokoušet odpovědět pomocí statistiky, konkrétně korelační analýzy a Pearsonova korelačního koeficientu. Zjednodušeně se snažíme zachytit intenzity závislosti mezi dvěma veličinami, v tomto případě tedy množstvím informací a vzdáleností. Tuto závislost budeme posuzovat korelačním koeficientem. Podle učební pomůcky VFU slovo korelace v základním (obecném) slova smyslu označuje míru stupně asociace dvou proměnných. Nejpoužívanější číselnou charakteristikou statistické závislosti dvou kvantitativních znaků je Pearsonův korelační koeficient. (CIT/VFU, 2019)

Informační web Statsoft uvádí, že pokud bychom měli v rychlosti popsat, jak lze interpretovat hodnotu korelačního koeficientu, pak pokud je koeficient kladný, znamená to, že s jednou vzrůstající veličinou roste i druhá (krajní hodnota je 1, kdy by byla mezi veličinami přesná lineární závislost). Pokud je hodnota záporná (krajní hodnota -1), pak to značí, že když jedna veličina roste, tak druhá klesá. (StatSoft, 2016)

Nulovou hypotézu H_0 můžeme definovat jako:

„Vzdálenost mezi státy má vliv na množství informací obsažených v učebnicích.“

Alternativní hypotézu H_1 můžeme definovat jako:

„Vzdálenost mezi státy nemá vliv na množství informací obsažených v učebnicích.“

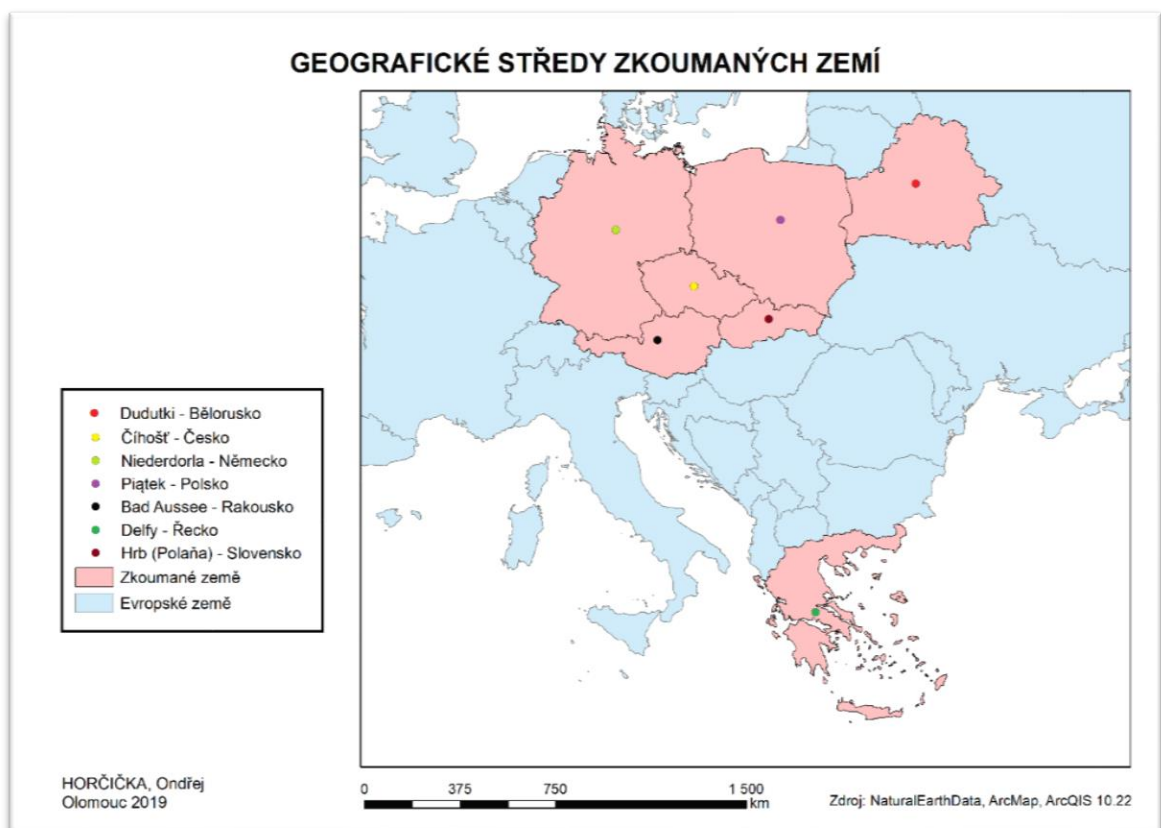
8.1 Výchozí body pro výpočet vzdálenosti

Tab. 15: Geografické středy zkoumaných zemí

Stát	Geografický střed	Souřadnice	
		SŠ	VD
Bělorusko	Dudutki	53°35'45.3"	27°41'02.0"
Česko	Číhošť	49°44'37.5"	15°20'19.1"
Německo	Niederdorla	51°09'48.2"	10°26'51.7"
Polsko	Piątek	52°04'09.0"	19°28'50.0"
Rakousko	Bad Aussee	47°36'33.2"	13°47'03.8"
Řecko	Delfy	38°28'56.6"	22°30'03.5"
Slovensko	Hrb (Polaňa)	48°42'55.0"	19°27'28.0"

Zdroj: Geografická centra (2019, vlastní zpracování)

V tabulce 15 můžeme vidět geografické středy jednotlivých zkoumaných států. Ty nám pomohou v nezávislém určení vzdáleností mezi zkoumanými subjekty. Geometrický střed neboli těžiště lze nalézt pomocí analytické geometrie. (Astro, 2019)

Obr. 9: Mapové znázornění geografických středů
(Zdroj: NaturalEarthData, ArcMap, ArcGIS 10.22, 2019, vlastní zpracování)

Na obrázku 9 lze vidět umístění jednotlivých geografických středů – těžišť v rámci zkoumaných zemí. Mezi nimi bude v dalším dílčím kroku analýzy zjišťována vzdálenost.

8.2 Vzdálenosti a informace

Tab. 16: Informace a vzdálenosti – výchozí státy/Česko

Výchozí stát	Zkoumaný stát	Vzdálenost	Počet informací	Poměr informací ku vzdálenosti
Německo	Česko	379 km	26	0,069
Polsko	Česko	427 km	71	0,166
Rakousko	Česko	255 km	42	0,165
Slovensko	Česko	320 km	54	0,169

Zdroj: Obsahová analýza, ArcQIS (2019, vlastní zpracování)

Tab. 17: Informace a vzdálenosti – výchozí státy/Řecko

Výchozí stát	Zkoumaný stát	Vzdálenost	Počet informací	Poměr informací ku vzdálenosti
Německo	Řecko	1694 km	32	0,019
Polsko	Bělorusko	552 km	49	0,089
Rakousko	Řecko	1236 km	36	0,029
Slovensko	Řecko	1165 km	52	0,045

Zdroj: Obsahová analýza, ArcQIS (2019, vlastní zpracování)

Tab. 18: Informace a vzdálenosti – Česko/ostatní státy

Výchozí stát	Zkoumaný stát	Vzdálenost	Počet informací	Poměr informací ku vzdálenosti
Česko	Německo	379 km	128	0,338
Česko	Polsko	427 km	98	0,230
Česko	Rakousko	255 km	79	0,310
Česko	Slovensko	320 km	109	0,341

Zdroj: Obsahová analýza, ArcQIS (2019, vlastní zpracování)

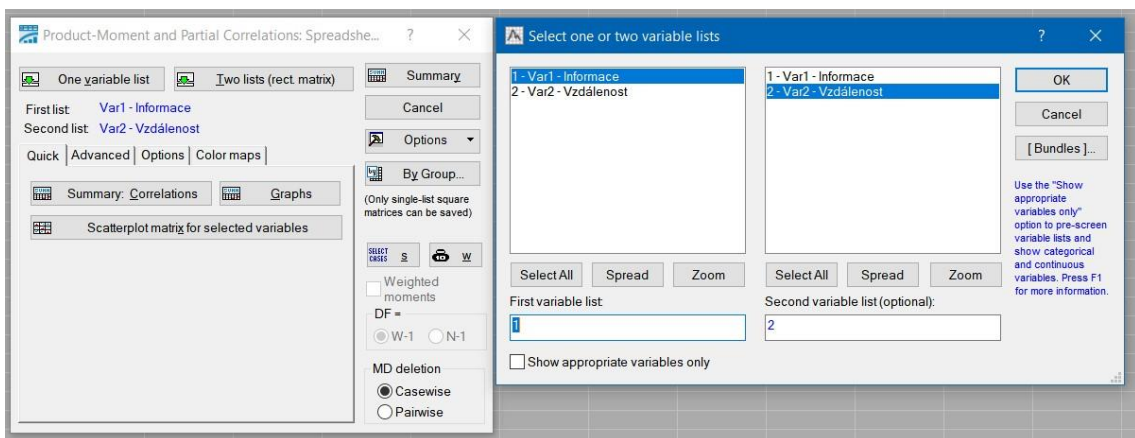
V tabulkách 16, 17 a 18 můžeme vidět vzdálenosti mezi jednotlivými státy a počet informací. Vzdálenosti byly zjištěny pomocí softwaru ArcQIS v rámci zpracování mapy

na obrázku 8. Počet informací je převzat z obsahové analýzy, konkrétně z tabulek 6, 7 a 8. Samotná korelační analýza bude zpracována v programu Statistica.

8.3 Výpočet korelačního koeficientu

	1 Var1 - Informace	2 Var2 - Vzdálenost
1	26	379
2	71	427
3	42	255
4	54	320
5	32	1694
6	49	552
7	36	1236
8	52	1165
9	128	379
10	98	427
11	79	255
12	109	320

Obr. 10: Zkoumané proměnné v programu Statistica - informace a vzdálenost (Zdroj: Statistica, 2019, vlastní zpracování)

Obr. 11: Zadávání dat korelační analýzy (Zdroj: Statistica, 2019, vlastní zpracování)

Correlations (Spreadsheet2)	
Marked correlations are significant at $p < ,05000$	
N=12 (Casewise deletion of missing data)	
Variable	Var2 - Vzdálenost
Var1 - Informace	-0,464964

Obr. 12: Výsledek korelační analýzy, Pearsonův koeficient (Zdroj: Statistica, 2019, vlastní zpracování)

Na výše uvedených obrázcích 10, 11 a 12 je vidět celý postup korelační analýzy v programu Statistica v několika krocích. Na obrázku 10 došlo k zadání dvou proměnných, s kterými budeme provádět korelační analýzu. Těmito proměnnými jsou vzdálenost a počet informací, které byly zjištěny pomocí kroků v podkapitolách 9.1 a 9.2.

Po přechodu na obrázek 11 probíhá už samotné zadávání typu analýzy a jejích parametrů. Po zvolení korelační statistiky už zbývá jen zadat zkoumané proměnné, u kterých se bude posuzovat jejich závislost.

Na obrázku 12 je již zobrazen výsledek korelační analýzy. Výsledná hodnota korelačního koeficientu dvou zkoumaných veličin je „ $r=-0,4650$ “.

8.4 Výsledky korelační analýzy

Výsledná hodnota korelačního koeficientu mezi zkoumanými veličinami je rovna hodnotě „ $-0,4650$ “. Ta vypovídá, že mezi proměnnými je vztah mírné negativní souvislosti. Ve výsledku to značí, že se se zvětšující vzdáleností mezi zeměmi mírně snižuje počet informací v učebnicích. To nám dává odpověď na výzkumnou otázku a na posouzení výše uvedených hypotéz.

Výzkumná otázka: „Mění se množství informací v učebnicích s ohledem na narůstající vzdálenost zkoumaných zemí?“

H₀: „Vzdálenost mezi státy má vliv na množství informací obsažených v učebnicích.“

H₁: „Vzdálenost mezi státy nemá vliv na množství informací obsažených v učebnicích.“

Vzdálenost má na množství informací negativní vliv, počet informací se s narůstající vzdáleností mírně snižuje. Odpověď na výzkumnou otázku je tedy kladná. Nulovou hypotézu H₀ potvrzujeme a zároveň můžeme zamítnout alternativní hypotézu H₁.

9 Závěr

Předkládaná bakalářská práce se zabývala tématem České republiky v zahraničních učebnicích zeměpisu. V rámci teoretické části byla představena témata jako funkce učebnice, vzdělávací systémy a zeměpisná učebnicová tvorba vybraných zemí. V praktické části byla použita obsahová analýza na vybrané učebnice zeměpisu a nalezené informace a odborné pojmy byly zařazeny do příslušných kategorií. Výsledky byly dále zpracovány korelační analýzou. Zjištěná fakta jsou prezentována ve formě map, tabulek komentářů.

Při závěrečném shrnutí můžeme potvrdit pravdivost vytyčených hypotéz. Předpoklad, že množství a podíl geografických informací a pojmů se bude v jednotlivých učebnicích lišit, se bezesporu splnil. Stejně tak jsme potvrdili, že vzdálenost mezi státy má vliv na množství informací.

S tím souvisí i odpověď na hlavní výzkumnou otázku. O České republice je v zahraničních učebnicích pojednáváno velmi rozdílně. Německá a rakouská učebnice vyobrazují Česko ve verbální části dosti povrchně, dojem lehce napravuje množství obrazových informací. Lepší situace je v učebnicích východních sousedů České republiky, kde se podíl jednotlivých zkoumaných geografických faktorů vyrovnává. Přetrvávajícím trendem u většiny zkoumaných států je orientace na ekonomická fakta.

Srovnávací analýza také přinesla své výsledky. O Česku prezentuje více faktů polská, rakouská a slovenská učebnice, zatímco srovnávacím zemím Řecka a Běloruska věnuje více prostoru pouze učebnice německá. Při zpětné analýze se však projevuje jako nesporný vítěz česká učebnice. Počtem a vyvážeností informací v jednotlivých kategoriích pojednává do velké hloubky všech sousedních zemích.

Na závěr tedy můžeme říci, že jednotlivé zkoumané učebnice se liší v rozsahu a typu předávaných informací. I přes tyto rozdíly si však lze z každé učebnice vytvořit alespoň základní představu o zkoumané zemi.

10 Summary

The bachelor thesis was focused on the description of Czech Republic in foreign geography textbooks. The theoretical part described the purpose of textbooks, different educational systems and the production of textbooks within respective countries. Content analysis was used in the empirical part. The gathered information was categorised respectively. The results are presented in table and text form.

In conclusion, it is safe to state that the outlined hypothesis was fulfilled. The presumption that there will be a difference between the extent of the geographic information and concepts between the textbooks was clearly fulfilled. Correlation analysis has proved that increasing geographical distance has a negative effect on the amount of information about the examined countries

This is related to the answer to the key research question. There are vast differences in the way Czech Republic is described in foreign geography textbooks. The description of Czechia in German and Austrian textbooks is rather shallow, graphic information is more explicit. The situation improves with the neighbours to the east, where the share of researched geographical seems to be more equal. Textbooks from all researched countries have a tendency to focus on economic data. Comparative analysis with Greece and Belarus has brought interesting results. More information about Czechia can be found in Polish, Austrian and Slovakian textbooks. German textbook pays more attention to Greece and Belarus, which were countries used as comparative examples. The *Macroregions of the World*, a Czech textbook which was a part of the research, contains the most extent information about neighbouring countries. It is the Czech textbook that offers a good balance of the content.

To conclude, the research has found differences between the textbooks, especially in the extent and type of the information included. Still, all the textbooks contain enough information to create at least a basic idea about the researched country.

11 Seznam použité literatury a dalších pramenů

11.1 Literatura

- ANDĚL, Jiří, Ivan BIČÍK a Tomáš HAVLÍČEK. *Makroregiony světa: regionální geografie pro gymnázia*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2010. ISBN 978-80-86034-78-2.
- BAĎURÍKOVÁ, Zita. *Školská pedagogika*. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2001. ISBN 80-223-1536-2.
- BOETI, Pasquale, KORBY, Wilfried, KREUS, Arno. *Terra Europa*. Stuttgart: Ernst Klett Verlag, 2016. ISBN 978-3-12-104703-1.
- DUDEK, Edward a Jan WÓJCIK. *Geografia bez tajemnic: Polska i jej sąsiedzi : podręcznik dla klasy drugiej*. Wrocław: Wydawnictwa Edukacyjne "Wiking", 2010. ISBN 9788373100602.
- EBERLE, Gerhard, Axel. HILLIG a Karl-Heinz. AHLHEIM. *Meyers kleines Lexikon*. Mannheim: Meyers Lexikonverlag, 1988. 259 s. ISBN 978-34-11026-65-4.
- Gajdoš, Alfonz – Tolmáči, Ladislav. *Hospodárska geografia Časť 2; pre 1. ročník obchodných akadémií*. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 2006. ISBN 80-7158-695-1
- GERM, Alfred, HOCHREINER Franz, MAYRHOFER Gerhard. *Geospots 5/6*. Linz: Veritas, 2017. ISBN 978-3-7101-2334-4.
- Hrabí, L. Učebnice přírodopisu a jejich obtížnost. *Pedagogická orientace*, 2005, č. 3, s. 118–122. ISSN 1211-4669.
- MAŇÁK, Josef a Petr KNECHT, ed. *Hodnocení učebnic*. Brno: Paido, 2007. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. ISBN 978-80-7315-148-5.
- MAŇÁK, Josef, Vlastimil ŠVEC a Tomáš JANÍK. *O vzdělávání, o učitelství a tak trochu i o pedagogice: rozhovory na průsečíku tří generací*. Brno: Masarykova univerzita, 2017. Reflexe (Masarykova univerzita). ISBN 978-80-210-8495-7.
- MAŇÁK, Josef. *Nárys didaktiky*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003, 104 s. ISBN 8021031239.
- MIKK, Jaan. *Textbook: research and writing*. Frankfurt am Main [u.a.]: Lang, 2000. ISBN 3631363354.
- PALÁN, Zdeněk a Tomáš LANGER. *Základy andragogiky*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. ISBN 978-80-86723-58-7.

PRŮCHA, Jan. *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média: příručka pro studenty, učitele, autory učebnic a výzkumné pracovníky*. Brno: Paido, 1998. Edice pedagogické literatury. ISBN 8085931494.

PRŮCHA, Jan. *Srovnávací pedagogika*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-155-7.

SIKOROVÁ, Zuzana. *Hodnocení a výběr učebnic v praxi*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2007. ISBN 978-80-7368-412-6.

VACKOVÁ, Růžena. *Věda o slohu*. Praha: Aula, 1993. ISBN 80-901626-0-6.

VALENTA, Milan. *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. 4., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Parta, 2009. ISBN 978-80-7320-137-1.

WAHLA, Arnošt. *Terminologický a výkladový slovník didaktiky geografie*. Ostrava: Pedagogická fakulta v Ostravě, 1983, 204 s. ISBN (Brož.).

ZUJEV, D. D. *Školnyj učebnik*. Moskva: Pedagogika, 1983. Slovenský překlad: ZUJEV, D. D. *Ako tvoriť učebnice*. Bratislava: SPN, 1986.

MERZYN, Gottfried. *The language of school science*. Gottingen: International Journal of Science Education, s 483-489, 2007.

11.2 Internetové zdroje

Geospots 5/6, Veritas [online]. Nakladatelství Veritas. [cit. 30. 4. 2019]. Dostupné z: <http://www.veritas.at/geospots-5-6.html>

Geografický střed [online]. Astro. [cit. 8. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.astro.cz/clanky/ostatni/geograficky-stred-ceske-republiky.html>

Geografická centra [online]. Schule.at. [cit. 8. 4. 2019]. Dostupné z: http://webs.schule.at/website/Europa/Europa_centre_en.htm

Lineární korelační závislost [online]. CIT/VFU. [cit. 8. 4. 2019]. Dostupné z: <https://cit.vfu.cz/statpotr/POTR/Teorie/Predn5/linearni.htm>

Listina základních práv a svobod, Ústava ČR [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR [cit. 30. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

Mapové prostředky a GPS [online]. GeoHack. [cit. 8. 4. 2019]. Dostupné z: <http://tools.wmflabs.org/geohack/geohack.php>

Možnosti korelační analýzy [online]. Statsoft. [cit. 8. 4. 2019]. Dostupné z: http://www.statsoft.cz/file1/PDF/newsletter/2014_11_26_StatSoft_Moznosti_korelacni_analyzy.pdf

Polský vzdělávací systém, Classbase [online]. Classbase [cit. 30. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.classbase.com/Countries/poland/Education-System>

Polská ústava, Polish Constitution [online]. sejm.gov.pl [cit. 30. 4. 2019]. Dostupné z: <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>

Rakouský vzdělávací systém [online]. migration.gv.at. [cit. 30. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.migration.gv.at/en/living-and-working-in-austria/children-and-education/educational-systems/>

Rakouský vzdělávací systém, NICM [online]. NICM [cit. 30. 4. 2019]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/rakousky-vzdelavaci-system>

Rakouský vzdělávací systém, WKO [online]. Výzkumný ústav firemního vzdělávání [cit. 30. 4. 2019]. Dostupné z: <https://bit.ly/2Km0i0q>

Reformy a systémy vzdělávání, Eurydice [online]. EURYDICE [cit. 30. 4. 2019]. Dostupné z: <http://www.naerasmusplus.cz/cz/reformy-a-systemy-vzdelavani-eurydice/>

Rozvoj vzdělávání, NUV 2019 [online]. Národní ústav pro vzdělávání. [cit. 30. 4. 2019]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rv>

Schéma vzdělávacích systémů zkoumaných zemí, MaVoieProEurop e [online]. MaVoieProEurope [cit. 30. 4. 2019]. Dostupné z: <http://mavoieproeurope.onisep.fr/>

Šetření PISA, Česká školní inspekce [online]. CSICR [cit. 30. 4. 2019]. Dostupné z: <http://www.csicr.cz/Prave-menu/Mezinarodni-setreni/PISA>

Šetření PISA, Data OECS [online]. OECD [cit. 30. 4. 2019]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/pisa/>

Seznam učebnicové tvorby pro rok 2017/2018 v Rakousku, BMBMF [online]. Rakouské ministerstvo pro vzdělávání, vědu a výzkum [cit. 30. 4. 2019]. Dostupné z: https://bildung.bmbwf.gv.at/schulen/unterricht/schulbuch/1718sbl_1000.pdf?61edwq

Učebnice zeměpisu, epodreczniki 2018 [online]. epodreczniki.pl. [cit. 30. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.epodreczniki.pl/front/education/3>

Zeměpisné učebnice na gymnáziích, NowaEra 2018 [online]. NowaEra. [cit. 30. 4. 2019]. Dostupné z: <http://www.nowaera.pl/oferta-edukacyjna/przed-reforma-2017/gimnazjum/geografia>

Učebnice zeměpisu, Operon [online]. nakladatelství Operon. [cit. 30. 4. 2019]. Dostupné z: <https://operon.pl/Oferta/Gimnazjum/Geografia>

Učebnicová nabídka, SPN [online]. SPN [cit. 30. 4. 2019]. Dostupné z: <http://spn.cz/wp-content/uploads/2018/01/Katalog-2018.pdf>

Učebnicová tvorba SK, Edičný Portál [online]. MŠVVaŠ SR [cit. 30. 4. 2019]. Dostupné z: <https://edicnyportal.iedu.sk/>

Učebnicová tvorba spolkové země Bavorsko, Bavorské ministerstvo [online]. km.bayern.de [cit. 30. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.km.bayern.de/lehrer/unterricht-und-schulleben/lernmittel.html>

Učebnice zeměpisu, Operon 2018 [online]. nakladatelství Operon. [cit. 30. 4. 2019]. Dostupné z: <https://operon.pl/Oferta/Gimnazjum/Geografia>

Vysokoškolský vzdělávací systém, CSVŠ [online]. CSVŠ. [cit. 30. 4. 2019]. Dostupné z: http://www.csvs.cz/struktura/sedv/vs_vzd_system_090408.pdf

WALTEROVÁ, Eliška. Struktura vzdělávacího systému v Německu. Metodický portál: Články [online]. 03. 04. 2006, [cit. 2019-04-30]. Dostupné z: <https://bit.ly/2KrIZLG>

Seznam obrázků

Obr. 1: Systematické zařazení učebnice ve školním procesu (Zdroj: Průcha 1988, upraveno)	12
Obr. 2: Schéma českého vzdělávacího systému (Zdroj: MaVoieProEurope, 2019, upraveno)	26
Obr. 3: Schéma německého vzdělávacího systému (Zdroj: MaVoieProEurope, 2019, upraveno)	30
Obr. 4: Schéma polského vzdělávacího systému (Zdroj: MaVoieProEurope, 2019, upraveno)	33
Obr. 5: Schéma rakouského vzdělávacího systému (Zdroj: MaVoieProEurope, 2019, upraveno)	38
Obr. 6: Schéma slovenského vzdělávacího systému (Zdroj: MaVoieProEurope, 2019, upraveno)	41
Obr. 7: Výsledky šetření přírodovědných dovedností ve zkoumaných zemích v období 2006–2015 (zdroj: OECD, data PISA)	42
Obr. 8: Proces třídění informací do kategorií (2019, Makroregiony světa, vlastní zpracování).....	50
Obr. 10: Mapové znázornění geografických středů (Zdroj: NaturalEarthData, ArcMap, ArcQIS 10.22, 2019, vlastní zpracování)	64
Obr. 11: Zkoumané proměnné v programu Statistica - informace a vzdálenost (Zdroj: Statistica, 2019, vlastní zpracování)	67
Obr. 12: Zadávání dat korelační analýzy (Zdroj: Statistica, 2019, vlastní zpracování) .	67
Obr. 13: Výsledek korelační analýzy, Pearsonův koeficient (Zdroj: Statistica, 2019, vlastní zpracování).....	67

Seznam tabulek

Tab. 1: Vybrané učebnice pro výzkum v praktické části bakalářské práce	46
Tab. 2: Příklad vyhledávaných pojmů v německé a rakouské učebnici	49
Tab. 3: Příklad 1. části analýzy, Česká republika v polské učebnici zeměpisu "Geografia bez tajemnic 2. "	51
Tab. 4: Příklad 2. části analýzy, Řecko ve slovenské učebnici zeměpisu "Hospodárska geografia, 1. ročník"	52
Tab. 5: Příklad 3. části analýzy, Rakousko v české učebnici zeměpisu "Makroregiony světa"	53
Tab. 6: Absolutní hodnoty zjištěných dat – Česká republika v zahraničních učebnicích	54
Tab. 7: Absolutní hodnoty zjištěných dat – Řecko (Bělorusko) v zahraničních učebnicích	55
Tab. 8: Absolutní hodnoty zjištěných dat – sousední země ČR v české učebnici	56
Tab. 9: Relativní hodnoty zjištěných dat – Česká republika v zahraničních učebnicích	57
Tab. 10: Relativní hodnoty zjištěných dat – Řecko (Bělorusko) v zahraničních učebnicích	58
Tab. 11: Relativní hodnoty zjištěných dat – Řecko (Bělorusko) v zahraničních učebnicích	58
Tab. 12: Relativní hodnoty zjištěných dat – sousední země ČR v české učebnici	59
Tab. 13: Absolutní počty informací a jejich poměr v zahraničních učebnicích	59
Tab. 14: Absolutní počet informací v české učebnici	60
Tab. 15: Geografické středy zkoumaných zemí	64
Tab. 16: Informace a vzdálenosti – výchozí státy/Česko	65
Tab. 17: Informace a vzdálenosti – výchozí státy/Řecko	65
Tab. 18: Informace a vzdálenosti – Česko/ostatní státy	65

Seznam použitých zkratek

AUT	Rakousko
CSVS	Centrum pro studium vysokého školství
LAWIA	Living and working in Austria
NICM	Národní informační centrum pro mládež
NUV	Národní ústav pro vzdělávání
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
PISA	Programme for International Student Assessment
POL	Polsko
PSP	Poslanecká sněmovna Parlamentu (České republiky)
SPN	Státní pedagogické nakladatelství
SRN	Spolková republika Německo
SVK	Slovensko

Seznam příloh

- Příloha 1 Výsledky obsahové analýzy: Česká republika v německé učebnici zeměpisu „*Terra • Europa*“
- Příloha 2 Výsledky obsahové analýzy: Česká republika v polské učebnici zeměpisu „*Geografia bez tajemnic 2.*“
- Příloha 3 Výsledky obsahové analýzy: Česká republika v rakouské učebnici zeměpisu „*Geospots 5/6*“
- Příloha 4 Výsledky obsahové analýzy: Česká republika ve slovenské učebnici zeměpisu „*Hospodárska geografia pre 1. ročník OA II. časť*“
- Příloha 5 Výsledky obsahové analýzy: Řecko v německé učebnici zeměpisu „*Terra • Europa*“
- Příloha 6 Výsledky obsahové analýzy: Bělorusko v polské učebnici zeměpisu „*Geografia bez tajemnic 2.*“
- Příloha 7 Výsledky obsahové analýzy: Řecko v rakouské učebnici zeměpisu „*Geospots 5/6*“
- Příloha 8 Výsledky obsahové analýzy: Řecko ve slovenské učebnici zeměpisu „*Hospodárska geografia pre 1. ročník OA II. časť*“
- Příloha 9 Výsledky obsahové analýzy: Německo v české učebnici zeměpisu „*Makroregiony světa*“
- Příloha 10 Výsledky obsahové analýzy: Polsko v české učebnici zeměpisu „*Makroregiony světa*“
- Příloha 11 Výsledky obsahové analýzy: Rakousko v české učebnici zeměpisu „*Makroregiony světa*“
- Příloha 12 Výsledky obsahové analýzy: Slovensko v české učebnici zeměpisu „*Makroregiony světa*“
- Příloha 13: Zeměpisná učebnicová tvorba České republiky
- Příloha 14: Zeměpisná učebnicová tvorba v SRN (Bavorsko)
- Příloha 15: Zeměpisná učebnicová tvorba Polské republiky

Příloha 16: Zeměpisná učebnicová tvorba Rakouské republiky

Příloha 17: Zeměpisná učebnicová tvorba Slovenské republiky

Příloha 1: Výsledky obsahové analýzy: Česká republika v německé učebnici zeměpisu „Terra • Europa“

Česká republika v německé učebnici zeměpisu "Terra • Europa"		počet unikátních informací
Geografická fakta	Labe, Vltava	2
Ekonomická fakta	informace o blízkém ekonomickém vztahu Německa s Českem	1
Politická fakta	-	0
Sociální a kulturní fakta	-	0
Obrazové informace	dvojice map států Evropy, mapa migračních tras do Evropy, mapa s hustotou zalidnění v Evropě, graf hustoty zalidnění jednotlivých států, mapa geomorfologického členění v Evropě, mapa Evropských pohoří, mapa geotermálních zdrojů v Evropě, mapa krajinných typů Evropy, mapa průmyslových center Evropy, oblasti úmoří v Evropě, kartodiagram z rozložením průmyslové výroby států Evropy, průmyslové pásy v Evropě, mapa Evropy, oblasti těžby a zpracovatelského průmyslu, kartogram zobrazující export-import států EU, mapa hlavních pozemních dopravních koridorů a tras v Evropě, mapa Evropské integrace, tabulka vývoje HDP určitých států, srovnání NUTS 2 regionů z hospodářského hlediska, vegetační oblasti ve státech Evropy, vyobrazení obchodních vztahů světa, mapa světa – export-import, mapa železničních koridorů Evropy	23

Zdroj: Data učebnice Terra • Europa (2019), vlastní zpracování

Příloha 2: Výsledky obsahové analýzy: Česká republika v polské učebnici zeměpisu „Geografia bez tajemnic 2.“

Česká republika v polské učebnici zeměpisu "Geografia bez tajemnic 2. "		počet unikátních informací
Geografická fakta	geografická poloha České republiky, Český masiv, Západní Karpaty, Sudety, Krušné hory, Český les, Šumava, Česká republika je jižním sousedem Polska, většina povrchu tvořena Českým masivem, na východě malá část Západních Karpat, charakteristika Českého masivu, Českomoravská vrchovina, 76 % povrchu nad 300 m n. m., nejnižší území je ve středu Českého masivu a v okolí řeky Moravy, voda z povrchu do tří úmoří, nejdelší řeka je Vltava, 430 km, Vltava je levým přítokem Labe, Praha, Plzeň, Brno, České Budějovice, Liberec	23
Ekonomická fakta	od roku 1989 významné hospodářské změny – tržní ekonomika, privatizace a reprivatizace státních podniků, v sektoru zemědělství 6,8 % obyvatel, zemědělská půda zasahuje 54,3 % povrchu krajiny, z toho 30 % orná půda, nejdůležitější plodiny pšenice a ječmen, pěstování brambor, cukrové třtiny, lnu a chmele, zásoba nerostných surovin, zásoba černého a hnědého uhlí, uran, kaolín, 2007 - páté místo ve světové těžbě hnědého uhlí, v minulosti problém kyselých dešťů jako následek těžby a průmyslu, ložiska černého uhlí v Ostravsko-Karvinské pánvi, průmysl – metalurgie, elektrotechnický, chemický a potravinářský průmysl, centra průmyslu – velká města Praha, Brno, Plzeň, České Budějovice a Liberec	28
Politická fakta	2. světová válka a změny v Evropě, 1918 zmínka o vzniku Československa, zmínka o vystěhování Němců po 2. sv. válce, 1989 demokratizace života a pár komunismu, 1990 vznik České a Slovenské federativní republiky, 1993 rozpad a vznik dvou samostatných států, ČR jako součást střední Evropy	7
Sociální a kulturní fakta	ročně 6,4 milionu turistů, Praha vyhledávanou turistickou destinací, nejstarší univerzita ve středovýchodní Evropě, turismus v ozdravných lázních Karlovy a Mariánské lázně, v minulosti pokles obyvatel, nyní se situace zlepšuje, negativní sociální efekt je postupné stárnutí populace	7
Obrazové informace	tabulka se základními údaji Česka, hypsometrická mapa území České republiky, obrázek Praha – historické centrum, tabulka porovnání výdělků pšenice a ječmene mezi Českem a Polskem, obrázek krajiny středních Čech, mapa českých průmyslových center, mapa rozmístění chovu skotu	7

Zdroj: Data učebnice Geografia bez tajemnic 2. (2019), vlastní zpracování

Příloha 3: Výsledky obsahové analýzy: Česká republika v rakouské učebnici zeměpisu „Geospots 5/6“

Česká republika v rakouské učebnici zeměpisu "Geospots 5/6"		počet unikátních informací
Geografická fakta	ložiska uhlí ve Slezsku, Čechy, Slezsko	3
Ekonomická fakta	prosperita Česka po vstupu do EU, Česko jako ekonomický partner Německa	2
Politická fakta	Česko jako bývalý komunistický režim, 2004 vstup do EU, zařazení Česka do střední Evropy	3
Sociální a kulturní fakta	zmínka o Česku v souvislosti slovanských jazyků, zmínka o Praze v souvislosti s turismem	2
Obrazové informace	kartogram střední délky života ve světě, světa – kulturní rozdíly, mapa světa rozdělení území podle náboženství, mapa se zobrazením krajinných pásů ve střední Evropě, mapa se zobrazením krajinných pásů ve světě, mapa světových států transformovaná podle velikost populace, mapa zobrazující světové obchodní zóny a vztahy mezi nimi, mapa mezinárodních organizací ve státech Evropy, dvojice map zobrazující vývoj Evropy před a po roku 1989, mapa geologického rozdělení Evropy, mapa ledovcového zalednění v Pleistocénu, pohoří v Evropě, mapa klimatických zón v Evropě, kartogram střední délky života v Evropě, ilustrace jazykového rozvětvení Evropy, mapa náboženských vlivů v Evropě, mapa rozšíření romské menšiny v Evropě, mapy s vývojem rozšiřování Evropské unie, tabulka – základní informace o členství států v EU, mapa hlavních průmyslových center v Evropě, nejnavštěvovanějších měst z hlediska turismu (Praha 8. místo) , mapa Schengenského prostoru v Evropě, mapa měnové politiky v EU, graf zobrazující Evropské krize od roku 2007, kartogram s vyobrazením státních dluhů v EU, top 10 graf regionů s nejvyšším HDP na 1 obyvatele (Praha 9. místo), kartogram zranitelnosti NUTS regionů ve státech EU, mapa těžby a přemísťování ropy a zemního plynu v Evropě, mapa oblastí zasažených katastrofou v Černobyli, mapa zemí NATO v Evropě, mapa vyobrazující státy střední Evropy	32

Zdroj: Data učebnice Geospots 5/6 (2019), vlastní zpracování

Příloha 4: Výsledky obsahové analýzy: Česká republika ve slovenské učebnici zeměpisu „Hospodárska geografia pre 1. ročník OA II. časť“

Česká republika ve slovenské učebnici zeměpisu "Hospodárska geografia pre 1. ročník OA II. časť"		počet unikátních informací
Geografická fakta	vnitrozemský stát, úrodné oblasti Polabí, Dolnomoravský, Hornomoravský a Dyjsko-svratecký úval, Brno, Olomouc, Zlín, Praha, Plzeň, Ostrava, Mladá Boleslav	11
Ekonomická fakta	Česko je druhý nejvýznamnější obchodní partner Slovenska, rozvinutý průmyslový a zemědělský stát, průmyslová výroba nejdůležitější úloha, hutnictví, strojírenství, rychlý rozvoj chemického, gumárenského a petrochemického průmyslu, sklářský, keramický, obuvnický, textilní a potravinářský, zemědělství intenzivní, tradice rybníkářství v jižních Čechách, hustá železniční síť, Praha a okolí nejvyspělejší stát ČR, ložiska koksovateľného uhlí v aglomeraci Ostravy, lázeňství	20
Politická fakta	2004 vstup do EU, důležitá hranice ČR – SK, Česko a Morava součástí Sámovy říše, 200 000 slovenská menšina, dlouhodobý zájem mocností o území, historické hranice, patří k nejstarším v Evropě, vznik státu po rozpadu Rakouska Uherska, 1.1.1993 rozpad Československa na dva státy	7
Sociální a kulturní fakta	husté zalidnění, nízký přirozený přírůstek, největší hustota zalidnění v Praze, dále další velká města, velký zásah do demografie státu vysídlením Němců po 2. sv. válce, emigrační vlny po roce 1948 a 1968, obyvatelé české, moravské a slezské národnosti, národnostní menšiny Slováci, poté Poláci a Němci, cestovní ruch významný zdroj příjmů	8
Obrazové informace	mapa národnostních a etnických konfliktů v Evropě, hospodářských oblastí Evropy, tabulka členských států evropské unie, tabulka základní přehled Evropských států, tabulka základní hospodářský přehled Evropských států, mapa administrativních celků ČR, foto Prahy, mapa hospodářské aktivity ČR, foto hraničního kamene na hranicích CZ-SK-POL	8

Zdroj: Data učebnice Hospodárska geografia pre 1. ročník OA II. časť (2019), vlastní zpracování

Příloha 5: Výsledky obsahové analýzy: Řecko v německé učebnici zeměpisu „Terra • Europa“

Řecko v německé učebnici zeměpisu "Terra • Europa"		počet unikátních informací
Geografická fakta	-	0
Ekonomická fakta	zmínka o zadlužení Řecka, turismus velký zdroj příjmů ekonomiky, ekonomická krize v Řecku, ekonomická podpora od států jako důsledek krize, podpůrné programy v Řecku, elektrotechnická firma Thyatron	6
Politická fakta	-	0
Sociální a kulturní fakta	Řecko a jeho význam v během migrační krize	1
Obrazové informace	dvojice map států Evropy, mapa migračních tras do Evropy, mapa s hustotou zalidnění v Evropě, graf hustoty zalidnění jednotlivých států, mapa geomorfologického členění v Evropě, mapa Evropských pohoří, mapa geotermálních zdrojů v Evropě, mapa krajinných typů Evropy, mapa průmyslových center Evropy, oblasti úmoří v Evropě, kartodiagram s rozložením průmyslové výroby států Evropy, pásy v Evropě, mapa Evropy - oblasti těžby a zpracovatelského průmyslu, turistických destinací v Řecku, fotka zástavby na ostrově Santorini, cestovní centra na ostrovu Mykonos, pláže na ostrovu Mykonos, kartogram zobrazující podíl exportu-importu států EU, mapa hlavních pozemních dopravních koridorů a tras v Evropě, dopravní koridory ve středomoří, mapa Evropské integrace, srovnání NUTS 2 regionů z hospodářského hlediska, vegetační oblasti ve státech Evropy, foto hotelu v městě Thessaloniki, vyobrazení obchodních vztahů Evropy	25

Zdroj: Data učebnice Terra • Europa (2019), vlastní zpracování

Příloha 6: Výsledky obsahové analýzy: Bělorusko v polské učebnici zeměpisu „*Geografia bez tajemnic 2.*“

Bělorusko v polské učebnici zeměpisu "Geografia bez tajemnic 2. "		počet unikátních informací
Geografická fakta	nížiny, východoevropská nížina, povrch deformován pevninským ledovcem, na severu jezerní plošina běloruská vrchovina 345 m n. m., nemá přístup k moři, 44 % povrchu zalesněno, města Homel, Mohylew a Hrodno, 207 600 km ² rozloha	11
Ekonomická fakta	důležitou surovinou jsou draselné soli (těžba v Soligorsku), rozvinutý chemický průmysl, rozvinutá odvětví průmyslu – strojírenství, dřevařský, 35 % obyvatelstva v sektoru průmyslu, rostlinná a živočišná výroba, 42 % povrchu využíváno zemědělstvím, pěstování obilovin jako oves, ječmen a žito, pěstování brambor, ve sběru lnu je Bělorusko 5. na světě, 60 % importu a 32 % exportu spojeno s Ruskem, 2009 se HDP rovnalo 11 600 USD na jednoho obyvatele	16
Politická fakta	hranice s Litvou a Lotyšskem na východě, hranice s Ruskem na východě a na jihu s Ukrajinou, na západě s Polskem, blízké vazby s Ruskem, 1991 vyhlášení nezávislosti, historické vztahy s Polskem	8
Sociální a kulturní fakta	12 měst které mají víc jak 100 000 obyvatel, hlavní město Minsk, pokles obyvatelstva od poloviny 90. let, záporný přírůstek obyvatelstva, v letech 1990-2007 pokles obyvatel o 0,6 milionu, 9,7 milionu obyvatel, hustota zalidnění 47 obyvatel/km ² , národnostní menšiny: Rusové a Poláci	9
Obrazové informace	tabulka se základními údaji o Bělorusku, foto ledovcových jezer, mapa – běloruská živočišná a zemědělská výroba, foto nížin utvářených v minulosti pevninským ledovcem	5

Zdroj: Data učebnice *Geografia bez tajemnic 2.* (2019), vlastní zpracování

Příloha 7: Výsledky obsahové analýzy: Řecko v rakouské učebnici zeměpisu „*Geospots 5/6*“

Řecko v rakouské učebnici zeměpisu "Geospots 5/6"		počet unikátních informací
Geografická fakta	popis řeckého ostrovního klimatu	1
Ekonomická fakta	zmínka o Řecké ekonomické krizi	1
Politická fakta		0
Sociální a kulturní fakta	náboženský vliv v Řecku	1
Obrazové informace	kartogram střední délky života ve světě, mapa světa - kulturní rozdíly, mapa světa rozdělení území podle náboženství, mapa tektonické aktivity ve světě, schéma povětrnostních podmínek ve Středomoří, mapa se zobrazením krajinných pásů ve světě, světových států transformovaná podle velikost populace, mapa zobrazující světové obchodní zóny a vztahy mezi nimi, Řecko na mapě Balkánského poloostrova, mezinárodních organizací ve státech Evropy, foto řeckého ostrovu Lesbos, dvojice map zobrazující vývoj Evropy před a po roku 1989, mapa geologického rozdělení Evropy, mapa pohoří v Evropě, mapa klimatických zón v Evropě, kartogram střední délky života v Evropě, ilustrace jazykového rozvětvení Evropy, mapa náboženských vlivů v Evropě, rozšíření romské menšiny v Evropě, mapy s vývojem rozšiřování Evropské unie, tabulka - základní informace o členství států v EU, mapa hlavních průmyslových center v Evropě, mapa významných společností v Evropě (Bank von Griechenland) , graf vývoje průmyslové produkce jižní Evropy v letech 2010-2014, Schengenského prostoru v Evropě, mapa měnové politiky v EU, graf zobrazující Evropské krize od roku 2007, s vyobrazením státních dluhů v EU, kartogram zranitelnosti NUTS regionů ve státech EU, mapa lodní dopravy a přístavů ves Středozemním moři, mapa těžby a přemísťování ropy a zemního plynu v Evropě, mapa zemí NATO v Evropě	33

Zdroj: Data učebnice *Geospots 5/6* (2019), vlastní zpracování

Příloha 8: Výsledky obsahové analýzy: Řecko ve slovenské učebnici zeměpisu „Hospodárska geografia pre 1. ročník OA II. časť“

Řecko ve slovenské učebnici zeměpisu "Hospodárska geografia, 1. ročník"		počet unikátních informací
Geografická fakta	členitost pobřeží, nedostatek vodních srážek, Korintský průplav, Egejské moře, Iónské moře, přístavy Pyreus, Soluň, Patras, hornaté vnitrozemí	9
Ekonomická fakta	ekonomicky nejvyspělejší a nestabilnější stát jihovýchodní Evropy, nedostatek energetických zdrojů, pozdější nástup moderního hospodářství, nižší životní úroveň než ve vyspělých státech, vysoký stupeň zaměstnanosti ve sféře cestovního ruchu, příjmy z cestovního ruchu a poskytování námořních služeb, země levné vlajky, strojírenství důležité, soustředění v Athénách a Soluni, elektrotechnický, petrochemický průmysl, zásoby bauxitu, chromitých niklových rud, cenné ložisky barytu a mramoru, největší zásoby korundu na světě, textilní a potravinářský průmysl zpracovává domácí suroviny, rostlinná výroba, pěstování bavlníku, vína, citrusů, oliv, tabáku, ovoce, zeleniny, ječmenu a cukrové řepy, vyspělá lodní doprava, početné loďstvo, chov ovcí a koz, západní ostrovy méně rozvinuté	30
Politická fakta	demokratická republika jako státní zřízení až v roce 1974	1
Sociální a kulturní fakta	v minulosti nadvláda Turků, národnostně jednotné obyvatelstvo, klesající přirozený přírůstek, v minulosti typická emigrace, v současnosti migrace obyvatel za prací	5
Obrazové informace	mapa národnostních a etnických konfliktů v Evropě, hospodářských oblastí Evropy, mapa průběhu evropské integrace, foto Meteora Thessálie, mapa turistických a hospodářských oblastí Řecka, tabulka základní přehled Evropských států, tabulka základní hospodářský přehled Evropských států	7

Zdroj: Data učebnic zjištěná v obsahové analýze učebnic (2019), vlastní zpracování

Příloha 9: Výsledky obsahové analýzy: Německo v české učebnici zeměpisu
 „Makroregiony světa“

Německo v české učebnici zeměpisu "Makroregiony světa"		počet unikátních informací
Geografická fakta	zmínka o středním a dolním Porýní, zařazení státu do střední Evropy, Alpy, Rýn, Hamburk, Frankfurt nad Mohanem, Alpy, Frankfurt nad Odrou, Cottbus, Porýní a Porúří, Berlín, jezerní plošina, geografická poloha ve středu Evropy, přístup k Severnímu a Baltskému moři, sousedí s devíti státy, sever Německa jednotvárný, směrem na jih se reliéf zvedá a člení, největší německá hora Zugspitze s výškou 2963 m n. m., podnebí podobné v ČR, lesy pokrývají 30 % plochy, Berlín, Norimberk, Kolín nad Rýnem, Essen, Düsseldorf, řeka Rýn, přístav Duisburg, Hamburg, Rotterdam	30
Ekonomická fakta	Frankfurt, Hamburg, Düsseldorf, Berlín, Mnichov, jako jádrová aglomerace, kolonie Německa v Jižní Africe, Ekonomicky silná habsburská říše či Prusko, šíření průmyslové revoluce do Německa, Porúří těžba černého uhlí, Německo jako významný producent uhlí, zařazení k nejrozvinutějším zemím světa, oblast Hallertau, BMW Mercedes, Porsche a Škoda, hustá dopravní síť, silný ekonomický potenciál, světová hospodářská velmoc, koloniální říše v zámoří, ekonomický vzestup západního Německa v minulém století za podpory západních velmocí, jádrové oblasti Porúří, města Frankfurt nad Mohanem, Mnichov a Berlín, v okolí řek soustředěný průmysl, chemický, papírenský, dřevařský průmysl, významná surovina uhlí, strojírenství a hutnictví v oblasti Porúří, těžba soli je základnou pro rozvoj chemického průmyslu, příznivé podmínky pro zemědělství, rozšířené rodinné farmy, 4. stát v pořadí HDP, vysoká přidaná hodnota práce, kvalifikovaná pracovní síla, kvalitní výrobky, největší rozvoj v oblasti Porýní a Bavorska, těžba černého uhlí, největší producent hnědého uhlí na světě, světový producent draselných a kamenných solí, Daimler-Chrysler. Volkswagen, Siemens, AVEBA, Opel, BMW, největší výrobce elektřiny, oceli, hliníku, plastu, aut, lodí a televizorů, vysoká živočišná a rostlinná výroba, efektivní systém dopravní sítě, Lufthansa letecká společnost	50
Politická fakta	zmínka o Nacistickém Německu, zmínka o fašistickém Německu, zařazení do západní Evropy, migrace obyvatel z Východní do Západní části Německa, v popředí politického zájmu je Evropa, Východofranská říše v 10. století, expanzivní politika Pruska – snaha o sjednocení Německa, 1871 - vyhlášení německého císařství ve Versailles, porážka v první a druhé světové válce, rozdělení Německa po 2. světové válce, sjednocení Německa v roce 1990, federativní stát, 16 spolkových zemí mají vyšší míru autonomisty	13
Sociální a kulturní fakta	němečtí přistěhovalci v Jižní Americe, Brazílii, USA, katolíci a protestanti největší podíl náboženství, imigranti na Iberském poloostrově, nízká religionista, nejlidnatější evropský stát, údolí řek Rýna a Mosely je turisticky vyhledávanou destinací, horská střediska Garmisch-Partenkirchen, 83 milionů obyvatel, vysoká hustota zalidnění, 225 na km ² , obyvatelstvo převážně v nížinách, úmrtnost převyšuje porodnost, počet obyvatel přesto stoupá díky imigraci, urbanizace obyvatelstva, až čtyři pětiny obyvatelstva ve městech, pomalejší rozvoj spolkových zemí bývalého východního Německa, stále patrné rozdíly, ročně deset milionů turistů, Frankfurt nad Mohanem jeden z hlavních leteckých uzlů Evropy	19
Obrazové informace	šíření průmyslové revoluce 19. století, mapa kolonizace pevninské Evropy od střed. moře, graf HDP na obyvatele, Africké kolonie 19. století, mapa krajinných typů Evropy, mapa jazykových oblastí Evropy, mapa rozvojových oblastí Evropy, foto Evropské centrální banky ve Frankfurtu nad Mohanem, mapa rozšiřování o státy EU, mapa oblastí podporovaných Evropskou Unií z fondů, foto radnice Mnichova, foto automobilky BMW v Mnichově, foto frankfurtského letiště, mapa jádrových sídelních oblastí Německa, foto Míšeňský porcelán, foto Berlína	16

Zdroj: Data učebnice Makroregiony světa (2019), vlastní zpracování

Příloha 10: Výsledky obsahové analýzy: Polsko v české učebnici zeměpisu
 „Makroregiony světa“

Polsko v české učebnici zeměpisu "Makroregiony světa"		počet unikátních informací
Geografická fakta	zařazení státu do střední Evropy, jezerní plošiny na severu Polska, Varšava, jezerní plošina, geografickou polohou propojuje východ a západ Evropy, povrch ve čtvrtohorách pod ledovcem, dnešní podoba území silně ovlivněna pevninským ledovcem, nížinatý povrch země, řada řek s kolísavými vodními stavy, řeky Visla, Odra, Bug, velká praúdolí jako pozůstatek činnosti ledovce, na severu Mazurská a Pomořanská jezerní plošina, podnebí na západě ovlivněno Atlantickým vlhkým klimatem, v zimě studené proudy z východu a severu, na východě země silné zimy kontinentálního charakteru, velké lesní komplexy Puszcza Kampinoska, Bialowiežský národní park, vyšší pohoří na jihu země, Malopolská a Velkopolská nížina, města Lodž, Poznaň, Varšava, Bydhošť, Toruň, sever Polska mírně zvlněné pahorky, borové smíšené lesy, pobřeží Baltského moře	32
Ekonomická fakta	Varšava jako jádrová aglomerace, rozsáhlá industrializace severních a jihovýchodních oblastí, přírodní zdroje: černé a hnědé uhlí, síra, soli, těžba černého uhlí v Horním Slezsku, strojírenský, chemický a potravinářský průmysl, rozvoj sektoru průmyslu, Varšava významné centrum různých institucí, Poznaň centrum strojírenství a zpracovatelského průmyslu, přístavy důležité průmyslová centra, 15 % ekonomicky aktivních obyvatel v sektoru zemědělství, rodinné farmy, dnes je polské zemědělství významně dotováno z fondů EU, Polsko významný producent komodit: pšenice, žito, brambor, mléka, vejce, cukrové řepy a dalších, rozvinutá silniční a železniční síť, Rusko významný dodavatel energetických surovin	27
Politická fakta	historické zařazení do Východní Evropy, Visegrádská čtyřka, minulost ovlivněna polohou mezi Pruskem a Ruskem, v minulosti rozděleno a přes sto let Polsko neexistovalo jako samostatný státní útvar, vznik v roce 1918 jako nový národní stát, v minulosti omezený přístup k Baltskému moři, země silně zasažena druhou světovou válkou, ne příliš opresivní komunistický režim, organizace Solidarita významně přispěla ke svržení komunismu	10
Sociální a kulturní fakta	velký význam náboženství, rodinné farmy, v minulosti migrační trasy ranných společností, 40 milionů obyvatel, 2. světová válka znamenala ztrátu šestiny předválečného stavu obyvatelstva a devastaci země, Varšava po válce pouze desetiny předválečného stavu obyvatelstva, po druhé světové válce nabytí území na západu země, rozvinutý systém ochrany přírody, národnostně jednotné obyvatelstvo, ve válce ztráta početné židovské menšiny, silná urbanizace, 70 % obyvatel ve městech, rozdíl v životní úrovni obyvatel, stárnoucí populace na periferiích země, Lodž, 750 000 obyvatel, rekreace v oblasti jezer a pobřeží Baltského moře	15
Obrazové informace	šíření průmyslové revoluce v 19. století mapa, mapa kolonizace pevninské Evropy od střed. moře, strana, graf HDP na obyvatele, mapa krajinných typů Evropy, mapa jazykových oblastí Evropy, mapa rozvojových oblastí Evropy, mapa průmyslových oblastí post komunistických zemí, mapa rozšiřování o státy EU, mapa oblastí podporovaných Evropskou Unií z fondů, fotka Mazurské jezerní plošiny, schéma organizace jádrových oblastí Polska, fotka Paláce kultury a vědy ve Varšavě, fotka města Štětín	14

Zdroj: Data učebnice Makroregiony světa (2019), vlastní zpracování

Příloha 11: Výsledky obsahové analýzy: Rakousko v české učebnici zeměpisu „Makroregiony světa“

Rakousko v české učebnici zeměpisu "Makroregiony světa"		počet unikátních informací
Geografická fakta	zařazení státu do střední Evropy, Alpy, Vídeňská pánev, Vídeň, vhodná geografická poloha při Dunaji, Alpy, Grossglockner 3800 m n. m., poloh na přechodu mezi oceánským a kontinentálním pásem, různorodé klima, západ a sever oceánské vlivy na klima, v posledních 150. letech nárůst o 2° Celsia a zmenšení ledovců o polovinu, 40 % zalesnění území, 25 % rozlohy státu tvoří louky a pastviny, úrodné nížiny a zalesněná pohoří, ledovcová jezera, solné komory	17
Ekonomická fakta	Vídeň jako jádrová aglomerace, sídlo OPEC ve Vídni, k nejrozvinutějším zemím světa, nejvyšší příjem z cestovního ruchu na obyvatele, rozvinutá dopravní síť, bohaté přírodní zdroje – dřevo, nerostné suroviny, kamenná sůl, železná ruda, magnezit, rozvinuté hutnictví, vysoký podíl sektoru služeb, export strojírenských výrobků, elektrotechniky, optiky, % podíl energetického mixu z hydroelektráren strojírenství – stavební stroje, užitková vozidla, zařízení (spalovny), chemický průmysl, petrochemický koncern ÖMV, tradice sklářského, textilního a potravinářského průmyslu, zemědělství využívá 18 % orné půdy, na východě země pěstování obilnin, multifunkční charakter zemědělství, silné ekonomické vazby s Německem, 8 % HDP příjmy z turistického ruchu	29
Politická fakta	historické zařazení do západní Evropy, habsburská dynastie, Východní Marka, 18. století připojení území Uherska, Sedmihradsko a Milánska, po 1. světové válce rozpad území na menší státy, 1996 vstup do EU, složení z devíti spolkových zemí, hlavní město Vídeň je významné hospodářské a finanční centrum, sídlo mezinárodních organizací, největší spolková země dolní Rakousy, Graz druhé největší město	10
Sociální a kulturní fakta	rodinné farmy, na počátku 20.století 2. nejlidnatější stát v Evropě, národnostní homogenost, 80 % obyvatel jsou katolíci, vyšší průměrná délka života než v ČR, čtvrtina obyvatel žije ve Vídni, polovina na venkově, tranzitní trasy se severu na jih jsou přetížené, přirozený dopravní koridor západ – východ tvoří řeka Dunaj, ročně 20 milionů turistů, turisticky významná vysokohorská střediska	11
Obrazové informace	šíření průmyslové revoluce 19. století, mapa kolonizace pevninské Evropy od střed. moře, graf HDP na obyvatele, mapa krajinných typů Evropy, mapa jazykových oblastí Evropy, mapa rozvojových oblastí Evropy, Obrázek Brennerského Průsmyku, rozšiřování o státy EU, mapa oblastí podporovaných Evropskou Unií z fondů, mapa Rakouska-Uherska v roce 1910, fotka Grossglockneru s popiskem, fotka městečka Hallstat	12

Zdroj: Data učebnice Makroregiony světa (2019), vlastní zpracování

Příloha 12: Výsledky obsahové analýzy: Slovensko v české učebnici zeměpisu „Makroregiony světa“

Slovensko v české učebnici zeměpisu "Makroregiony světa"		počet unikátních informací
Geografická fakta	zařazení státu do střední Evropy, Bratislava, Dunaj, 49 000 km ² rozloha, 4 % území patří k úmoří Baltského moře, hranice země tvoří z 80 % přírodní útvary, řeky a pohoří, více než polovinu území zaujímají pohoří, Karpaty, Polana, Vtáčník, Krenické vrchy - sopečná pohoří, povrch četné kotliny, podnebí podobné jako v ČR, členitost terénu, nerovnoměrná hydrologická situace, většina řek na Slovensku zde pramení, Dunaj, Morava, Tisa ústí do Černého moře, řeky mají největší stavy na jaře, úrodné černozemě na jihu, na severu rendziny a v kotlinách se nachází hnědozemě, v Tatrách podzolové půdy, 40 % zalesnění území, národní park Velká Fatra, největší a nejstarší Tatranský park, dvě velkoměsta – Bratislava a Košice, Báňská Bystrica a Báňská Štavnica	32
Ekonomická fakta	intenzivní rostlinná výroba, chudé přírodní zdroje, magnezitu 8 % celosvětových zásob, zásoby vápence, zásoby hnědého uhlí a lignitu, 27 % obyvatel v sektoru průmyslu, 7,6 % v zemědělství a ve službách 60 %, hospodářsky vyspělá země, po 2. sv. válce nárůst průmyslu v oblasti hutnictví, strojírenství a zbrojní výroby, přechod na tržní ekonomiku po odtržení od ČR, růst ekonomiky, export strojů, oceli a dopravních prostředků, poměrně vysoká nezaměstnanost, vyčerpané nerostné suroviny, dováží se černé uhlí, ropa, zemní plyn a rudy, potravinářství a chemické obory, energetika založená na jaderných elektrárnách, soustava 20 hydroelektráren na Vážské kaskádě, Volkswagen AS Bratislava, dřevozpracující průmysl, polovina rozlohy státu je zemědělská půda, nejproduktivnější zemědělskou oblastí je Podunajská a Východoslovenská nížina, tradice pastevectví a salašnictví, hustá silniční a železniční síť, ropovod Družba vede ropu z Ruska do střední Evropy, plynovod Bratislava vede zemní plyn z Ruska	39
Politická fakta	historické zařazení do Východní Evropy, Visegrádská čtyřka, vstup do EU 2004, v minulosti silná emigrace v době komunismu, město Trnava, odtržení od ČR v 90. letech, v minulosti na území důležité obchodní cesty	8
Sociální a kulturní fakta	5,4 milionů obyvatel, četná nářečí, hustota zalidnění 110 obyvk./km ² , pokles porodnosti od roku 1990 do záporných hodnot, nižší střední délka života než v ČR, národnostnímu složení dominují Slováci, největší menšina Maďaři 10 %, menšina Romů, osady a vesnice na východě země, vysoký podíl nábožensky založených obyvatel, 58 % obyvatel ve městech, nízká míra urbanizace, Panelová výstavba v městech častým jevem	11
Obrazové informace	šíření průmyslové revoluce 19. století mapa, mapa kolonizace pevninské Evropy od střed. moře, strana, graf HDP na obyvatele, mapa krajinných typů Evropy, mapa jazykových oblastí Evropy, mapa rozvojových oblastí Evropy, mapa průmyslových oblastí post komunistických zemí, mapa velkých průmyslových výstaveb podél Dunaje, mapa rozšiřování států EU, mapa oblastí podporovaných Evropskou Unií z fondů, foto soutoku Moravy s Dunajem, foto Orava, foto Dunaje v Bratislavě, foto města Trnavy, foto Lomnického štítu, foto výroby automobilů v Žilině, mapa administrativního členění, foto Báňská Štavnica, foto Gabčíkovo-Nagymaros	19

Zdroj: Data učebnice Makroregiony světa (2019), vlastní zpracování

Příloha 13: Zeměpisná učebnicová tvorba České republiky

Tab. 1: Zeměpisná učebnicová tvorba České republiky používaná v letech 2018/2019

Název učebnice	Nakladatelství	ISBN	Rok vydání
Ekologie a životní prostředí	Česká geografická společnost	978-80-86034-97-3	2012
Hospodářský zeměpis globální aspekty světového hospodářství	Česká geografická společnost	978-80-87476-00-0	2017
Hospodářský zeměpis regionální aspekty světového hospodářství	Česká geografická společnost	978-80-86034-99-7	2018
Makroregiony světa	Česká geografická společnost	978-80-86034-78-2	2010
Příroda a lidé Země	Česká geografická společnost	978-80-86034-92-8	2015
Regionální zeměpis světadílů	Česká geografická společnost	978-80-86034-71-3	2007
Zeměpis cestovního ruchu	Česká geografická společnost	978-80-86034-98-0	2013
Zeměpis České republiky	Česká geografická společnost	978-80-86034-93-5	2016
Zeměpis pro střední odborné školy a střední odborná učiliště	Česká geografická společnost	978-80-86034-96-6	2012
Hospodářský zeměpis 1	Fortuna	978-80-7373-115-1	2012
Hospodářský zeměpis 2	Fortuna	978-80-7373-116-8	2012
Geografie pro SŠ 1: Fyzickogeografická část	Státní pedagogické nakladatelství	978-80-7235-519-8	2012
Geografie pro SŠ 2: Socioekonomická část	Státní pedagogické nakladatelství	978-80-7235-545-7	2014
Geografie pro SŠ 3: Regionální geografie světa	Státní pedagogické nakladatelství	978-80-7235-526-6	2014
Geografie pro SŠ 4: Geografie České republiky	Státní pedagogické nakladatelství	978-80-7235-571-6	2016

Zdroj: data SPN (2019), vlastní zpracování

Příloha 14: Zeměpisná učebnicová tvorba v SRN (Bavorsko)

Tab. 2: Zeměpisná učebnicová tvorba spolkové země Bavorsko používaná v letech 2018/2019

Název učebnice	Nakladatelství	ISBN	Rok vydání
Mensch und Raum • Geographie 11	Cornelsen	978-3-464-65611-2	2009
Mensch und Raum • Geographie 12	Cornelsen	978-3-464-65612-9	2010
Terra • Erdkunde 7	Ernst Klett	978-3-623-21939-4	2019
Terra • Geographie 8	Ernst Klett	978-3-12-104451-1	2017
Terra • Geographie 10	Ernst Klett	978-3-623-27960-2	2008
Terra • Geographie 11	Ernst Klett	978-3-623-29110-9	2009
Terra • Geographie 12	Ernst Klett	978-3-623-29120-8	2010
Terra • Europa	Ernst Klett	978-3-12-104703-1	2016
Seydlitz Geographie 7	Schroedel Verlag	978-3-507-52802-4	2014
Seydlitz Geographie 8	Schroedel Verlag	978-3-507-52803-1	2014
Seydlitz Geographie 10	Schroedel Verlag	978-3-507-52804-8	2008
Seydlitz Diercke Geographie 11	Schroedel Verlag	978-3-507-52067-7	2015
Seydlitz Diercke Geographie 12	Schroedel Verlag	978-3-507-52057-8	2014
Diercke Geographie 7	Westermann Schulbuchverlag	978-3-14-114123-8	2005
Diercke Geographie 8	Westermann Schulbuchverlag	978-3-14-114124-5	2014
Diercke Geographie 10	Westermann Schulbuchverlag	978-3-14-114122-1	2016

Zdroj: Ministerstvo pro školství a kulturu v Bavorsku (2019), vlastní zpracování

(Poznámka: Učebnicová tvorba se liší v jednotlivých spolkových zemích SRN, bavorská učebnicová tvorba je příkladem učebnic, které jsou využívány pro výuku zeměpisu v Bavorsku.)

Příloha 15: Zeměpisná učebnicová tvorba Polské republiky

Tab. 3: Zeměpisná učebnicová tvorba Polské republiky používaná v letech 2018/2019

Název učebnice	Nakladatelství	ISBN	Rok vydání
Geografia bez tajemnic 1. Podręcznik. Gimnazjum	WIKING	978-83-7310-044-2	2012
Geografia bez tajemnic 2. Podręcznik. Gimnazjum	WIKING	978-83-7310-060-2	2012
Geografia bez tajemnic 3. Podręcznik. Gimnazjum	WIKING	978-83-7310-077-0	2012
Świat pod lupą 1	WGAG	978-83-64915-74-1	2015
Świat pod lupą 2	WGAG	978-83-64915-75-8	2015
Świat pod lupą 3	WGAG	978-83-64915-76-5	2015
Planeta Nowa 1	Nowa Era	978-83-267-2156-4	2015
Planeta Nowa 2	Nowa Era	978-83-267-2718-4	2016
Planeta Nowa 3	Nowa Era	978-83-267-2715-3	2016
Puls Ziemi 1	Nowa Era	978-83-2671-917-2	2015
Puls Ziemi 2	Nowa Era	978-83-267-2577-7	2015
Puls Ziemi 3	Nowa Era	978-83-2672-716-0	2016
Geografia 1. Podręcznik	Operon	978-83-7879-047-1	2015
Geografia 2. Podręcznik	Operon	978-83-7879-258-1	2016
Geografia 3. Podręcznik	Operon	978-83-7879-437-0	2017

Zdroj: Polská učebnicová nakladatelství (2019), vlastní zpracování

Příloha 16: Zeměpisná učebnicová tvorba Rakouské republiky

Tab. 4: Zeměpisná učebnicová tvorba Rakouské republiky v letech 2018/2019

Název učebnice	Nakladatelství	ISBN	Rok vydání
Raum – Gesellschaft – Wirtschaft 5 neu	Ed. Hölzel	978-3-85116-609-5	2017
Raum – Gesellschaft – Wirtschaft 6 neu	Ed. Hölzel	978-3-85116-610-1	2017
Raum – Gesellschaft – Wirtschaft 7 neu	Ed. Hölzel	978-3-85116-611-8	2017
Raum – Gesellschaft – Wirtschaft 8 neu	Ed. Hölzel	978-3-85116-519-7	2017
Meridiane 5	Ed. Hölzel	978-3-85116-565-4	2015
Meridiane 5/6	Ed. Hölzel	978-3-85116-566-1	2016
Meridiane 6	Ed. Hölzel	978-3-85116-567-8	2015
Meridiane 7	Ed. Hölzel	978-3-85116-568-5	2015
Meridiane 8	Ed. Hölzel	978-3-85116-568-5	2016
System Erde 5	Westermann	978-3-7034-2234-8	2011
System Erde 5/6	Westermann	978-3-7034-2054-2	2011
System Erde 6	Westermann	978-3-7034-2236-2	2012
System Erde 7	Westermann	978-3-7034-2308-6	2013
System Erde 8	Westermann	978-3-7034-2310-9	2014
global 5. Geographie und Wirtschaftskunde	ÖBV	978-3-209-08571-9	2014
global 6. Geographie und Wirtschaftskunde, Schulbuch	ÖBV	978-3-209-08572-6	2015
global, Geographie und Wirtschaftskunde, Maturatraining	ÖBV	978-3-209-08578-8	2015
Durchblick 5 kompetent, neuer Lehrplan	Westermann	978-3-7034-2435-9	2018
Durchblick 6 kompetent, neuer Lehrplan	Westermann	978-3-7034-2437-3	2018
Durchblick 7 kompetent	Westermann	978-3-7034-2248-5	2014
Durchblick 8 kompetent	Westermann	978-3-7034-2250-8	2013
Geospots 5/6	Veritas	978-3-7058-8822-7	2017

Zdroj: Data rakouského federálního ministerstva pro vzdělávání, vědu a výzkum (2019), vlastní zpracování

Příloha 17: Zeměpisná učebnicová tvorba Slovenské republiky

Tab. 5: Zeměpisná učebnicová tvorba Slovenské republiky používaná v letech 2018/2019

Název učebnice	Nakladatelství	ISBN	Rok vydání
Hospodárska geografia pre 1. ročník OA I. časť	EXPOL PEDAGOGIKA	978-80-8091-175-1	2013
Hospodárska geografia pre 1. ročník OA II. časť	EXPOL PEDAGOGIKA	978-80-8091-326-7	2013
Hospodárska geografia pre 1. ročník OA I. časť	Orbis Pictus Istropolitana	978-80-7158-620-3	2014
Hospodárska geografia pre 1. ročník OA II. časť	Orbis Pictus Istropolitana	978-80-7158-695-1	2014
Geografia cestovného ruchu pre 3. ročník HA	Orbis Pictus Istropolitana	978-80-8120-309-1	2015
Geografia cestovného ruchu pre 4. ročník HA	Orbis Pictus Istropolitana	978-80-8120-308-4	2015
Geografia pre 2. ročník gymnázia	VKÚ Harmance	978-80-7158-233-6	2012
Geografia pre 2. ročník gymnázia s VMJ	VKÚ Harmance	-	2009
Geografia pre 3. ročník gymnázia	VKÚ Harmance	978-80-8042-610-1	2011
Geografia pre 3. ročník gymnázia s VMJ	VKÚ Harmance	-	2011
Geografia pre 1. ročník gymnázia	Slovenské pedagogické nakladateľstvo	978-80-10-01429-3	2008
Geografia pre 4. ročník gymnázia	Slovenské pedagogické nakladateľstvo	978-80-10-01030-1	2006
Geografia pre 4. ročník gymnázia s VMJ	Slovenské pedagogické nakladateľstvo	-	2011

Zdroj: Data Edičného portálu MŠVVaŠ Slovenské republiky (2019), vlastní zpracování